

Komuna e Gjilanit
Opština Gnjilane
Municipality of Gjilan

Universiteti pë Biznes dhe
Teknologji

STRATEGJI PËR GJILANIN QYTET TË MENÇUR DHE EKOLOGJIK

Qytet i mençur, i qëndrueshëm dhe i qasshëm

UBT - Instituti për Studime Urbane
dhe Planifikim Hapësinor

TETOR, 2021

SMART CITY KOSOVA

Parathënje

Duke përfshirë 5 universitete nga 5 vende të ndryshme (Universiteti për Biznes dhe Teknologji - Kosovë, TU Wien-Austri, ETH Zurich-Zvicerr, HafenCity Universitat-Gjermani dhe Mimar Sinan Fine Arts University, Turqi) me më shumë se 20 ekspertë nga academia dhe ekspertë të tjerë nga institucionet partnere dhe industria, projekti 'Smart City Kosova' synon të përgatisë dhe komunikojë strategji gjithëpërfshirëse të qyteteve të mençura, të cilat do t'u sigurojnë qyteteve tona qasje inovative ndaj problemeve lokale dhe t'u ndihmojnë atyre të promovojnë dhe gjenerojnë një zhvillim të qëndrueshëm urban.

Me dimensionet e tij teknologjike dhe jo-teknologjike, projekti Smart City Kosova mund të ndihmojë në kapërcimin e kufizimeve të zhvillimit tradicional urban që ka tendencë për të menaxhuar sistemet e infrastrukturës urbane me qasje dhe teknika jo adekuate. Duke përdorur teknologjitë dixhitale, të tilla si Open Data, projekti ndër të tjera ndihmon në lidhjen e palëve të ndryshme të interesit, përmirësimin e përfshirjes së qytetarëve në proceset e planifikimit dhe vendimmarrjes, përmirësimin e shërbimeve ekzistuese dhe ofrimin e shërbimeve më të reja dhe dhe sigurimin e qasjes tematike ndaj problemeve specifike të qyteteve tona. Zhvillimi i Qytetit të Mençur është, gjithsesi, shumë kompleks, sfidues dhe specifik.

Teknologjia e qyteteve të mençura, midis shumë përfitimeve të tjera, mund të ndihmojë qytetet të operojnë në mënyrë më efektive, duke përmirësuar shërbimet për qytetarët dhe bizneset. Kështu, përfitojnë institucionet qendrore e lokale, bashkë me qytetarët dhe mjedisin.

Karakteristikë e kësaj qasjeje është edhe përvetësimi i perspektivave gjithëpërfshirëse dhe i zhvillimit të koncepteve të reja, i cili konsiston në renditjen / prioritizimin e iniciativave si dhe koordinimin e të gjitha palëve të involvuara në proces.

Përfundimisht; duke u ofruar qyteteve tona strategji konkrete për t'i menaxhuar nevojat e tyre momentale dhe kërkesat në të ardhmen, ne do t'u ndihmojmë atyre në procesin e transformimit – përmes teknologjisë- drejt qytete të mençura, me më shumë hapësira publike dhe të gjelbërta, me transport urban e trafik të menaxhueshëm, me rauajte dhe promovim të identitetit urban e trashëgimisë kulturore, me dixhitalizim të shërbimeve publike, me mbrojtje radikale të burimeve dhe mjedisit. Rrjedhimisht u ndihmojmë atyre në procesin e transformimit në hapësira urbane të jetueshme.

Për arritjen e qëllimeve të tij, ky projekt përfshinë analizimin e praktikave më të mira globale për të adresuar problemet lokale dhe për t'u siguruar qyteteve tona strategji autentike, të përshtatshme dhe të zbatueshme.

Komuna e Gjilanit është ndër komunat e para që iu kanë bashkuar iniciativës së UBT- Institutit për Studime Urbane dhe Planifikim Hapësinor për projektin "Smart City Kosova" dhe rrjedhimisht është ndër komunat e para që po përvetëson dhe do t'a jetësojë në praktikë këtë koncept.

Përmbajtja

1. HYRJE	3
2. KORNIZA KONCEPTUALE PËR QYTETIN E MENCUR DHE EKOLOGJIK	5
2.1. Shtyllat e Qytetit të Mencur	5
2.2. Karakteristikat e Qytetit të Mencur	6
2.3. Përfitimet e implementimit të konceptit Qytet i Mencur	7
2.3.1. Qyteti i Mencur për Zhvillim të Qëndrueshëm	7
2.3.2. Përfitimet kryesore të transformimit të qyteteve	7
2.4. Përmbledhje e Praktikave të Mira Globale për Strategjitë për Qytete të Mencura	9
2.4.1. Smart City Wien: Strategjia	9
2.4.2. Zagreb Smart City: Strategjia	10
3. PROFILI KOMUNAL DHE URBAN I QYTETIT TË GJILANIT	11
4. VIZIONI PER GJILANIN QYTET TË MENCUR DHE EKOLOGJIK	17
5. TRAJTIMI I TEMAVE ME PRIORITET	22
5.1. Sistemi i Menaxhimit të Mencur të Ujit	22
5.2. Biblioteka Dixhitale	25
5.3. Arkiva Dixhitale	26
5.4. Sistemi Elektronik për Leje Ndërtimore (E-Leja)	27
5.5. Rrjeti i Integruar i Wi-Fi Publik	28
5.6. Dizajn i Integruar dhe i Qëndrueshëm i Hapësirave të Gjelbërta dhe atyre Publike	30

1. HYRJE

Kjo strategji, e cila trajton në mënyrë të integruar konceptet “Smart City” dhe “Eco City” synon t’i ofrojë qytetit të Gjilanit një strategji konkrete për t’i menaxhuar nevojat momentale dhe kërkesat në të ardhmen, duke e ndihmuar atë në procesin e transformimit – përmes teknologjisë- drejt qytetit të mençur dhe ekologjik, me më shumë hapësira publike dhe të gjelbërta, me transport të qëndrueshëm urban e trafik të menaxhueshëm, me ruajtje dhe promovim të identitetit urban e trashëgimisë kulturore, me dixhitalizim të shërbimeve publike, me mbrojtje strikte të burimeve dhe mjedisit. Rrjedhimisht synon t’a ndihmojë atë në procesin e transformimit në një qytet më të jetueshëm dhe me mundësi të barabarta për të gjithë.

Edhe qëllimi por edhe objektivat e kësaj strategjie janë në përputhje të plotë me Vizionin dhe me Qëllimet dhe Objektivat zhvillimore të Planit Zhvillimor Komunal të komunës së Gjilanit për periudhën 2021-2029, e të cilat janë trajtuar në kapitullin IV të kësaj strategjie.

Për arritjen e qëllimeve të saj, kjo strategji përfshinë analizimin e praktikave më të mira globale për të adresuar problemet lokale dhe për t’i siguruar qytetit të Gjilanit strategji autentike, të përshtatshme dhe të realizueshme.

Sa i përket metodologjisë së punës e cila është ndjekur për të hartuar këtë Strategji; së pari është punuar në bazën konceptuale të konceptit “Smart City”, duke e shtjelluar konceptin, nevojën për të si dhe përfitimet kyce të qyteteve të cilat e përvetësojnë këtë koncept dhe e orientojnë zhvillimin e ardhshëm të tyre duke u bazuar në karakteristikat e zhvillimit të mencur dhe të qëndrueshëm. Bashkë me shtjellimin e konceptit janë evidentuar edhe shembuj nga strategjitë e qyteteve të tjera Europiane për orientim drejt zhvillimit të mencur dhe të qëndrueshëm, duke përfshirë edhe shembuj të projekteve konkrete të realizuara në këto qytete. Pas kornizës konceptuale dhe analizimit të shembujve konkret për Smart City është analizuar profili komunal dhe urban i qytetit të Gjilanit, duke i theksuar karakteristikat dhe të dhënat më të rëndësishme, e të cilat përbëjnë bazën e zhvillimit të ardhshëm të qytetit në kontekst të kësaj strategjie. Pasi janë përcaktuar objektivat strategjike për të realizuar vizionin për Gjilanin Qytet të Mencur dhe Ekologjik, projektet dhe veprimet konkrete janë ndarë në 3 faza/afate kohore: Projektet afatshkurtër, projektet afatmesëm dhe projektet afatgjatë. Mirëpo në këtë draft strategji janë paraqitur vetëm projektet afatshkurtër të cilat do të realizohen deri në fund të Dhjetorit 2021¹.

Strategjia për Gjilanin Qytet të Mencur dhe Ekologjik mbështetet në 5 objektiva strategjike, të cilat përfshijnë aspektin socio-ekonomik, mjedisor, infrastrukturor si dhe komponentën e qeverisjes transparente lokale. Objektivat strategjike jani si vijon:

- 1) Njerëz të mirë-edukuar dhe të pajisur me aftësi adekuate profesionale për Rritje të Mencur;
- 2) Qytet Ekologjik i bazuar në energji të gjelbërt dhe të pastërt, reduktim të emetimeve, hapësira të gjelërta dhe hapësira tjera publike të integruara dhe të qasshme për të gjithë, qytet i përshtatshëm për ecje dhe për ciklizëm që derivon nga Plani për EkoMobilitet;
- 3) Shërbime Publike Dixhitale: Libraria Dixhitale, Arkiva Dixhitale, Sistemi Dixhital për Leje Ndërtimore, Shërbimet tjera komunale të dixhitalizuara, Sistemi Informativ Shëndetësor (SISH);

¹ Kompletimi i Strategjisë për Gjilanin Qytet të Mencur dhe Ekologjik është planifikuar të bëhet deri në Qershor 2022

- 4) Platforma e-Gjilani (burim i hapur për të gjithë dokumentet e planifikimit hapësinor dhe sektorial, dokumentet zyrtare, shërbimet publike dhe private, biznesin lokal dhe shpalljet e vendeve të reja të punës);
- 5) Shërbime Publike dhe Infrastrukturë Teknike e Mencur:
 - Menaxhim i Mencur dhe i Integruar i Resurseve Ujore
 - Sistem i Mencur i Transportit, Menaxhim i Mencur i Trafikut dhe Parkingjeve
 - Infrastrukturë publike sociale e qashme për të gjithë, e bazuar në Principet e Dizajnit Universal.

Krahas këtyre objektivave strategjike, janë identifikuar temat më prioritate të cilat kërkojnë ndërhyrje në plan afatshkurtër (Shtator 2021 – Dhjetor 2021), e të cilat janë identifikuar pas analizave gjithëpërfshirëse. Në këtë mënyrë, për qytetin e Gjilanit janë identifikuar 5 temat vijuese për trajtim me prioritet në kuadër të kësaj strategjie:

1. Menaxhimi i Mencur dhe i Integruar i Infrastrukturës së Ujësjetës
2. Dixhitalizimi i Bibliotekës së qytetit dhe i Arkivës Ndërkomunale
3. Dixhitalizimi i shërbimit për leje ndërtimore (e-Leja)
4. Rrjeti i Integruar për Ëi-Fi publik në zonën urbane, i qashtëm për të gjithë dhe pa pagesë
5. Rrjeti i Integruar i Hapësirave të Gjelbërta dhe atyre Publike në zonën urbane

Për secilën nga këto tema janë bërë analiza të detajzuara si dhe janë propozuar zgjidhje innovative dhe të qëndrueshme. Këto propozime/zgjidhje, përvec se do të implementohen në praktikë, si të tilla do të reflektojnë Vizionin dhe Objektivat Strategjike të Strategjisë Gjithëpërfshirëse të për Gjilanin Qytet të Mencur dhe Ekologjik.

2. KORNIZA KONCEPTUALE PËR QYTETIN E MENCUR DHE EKOLOGJIK

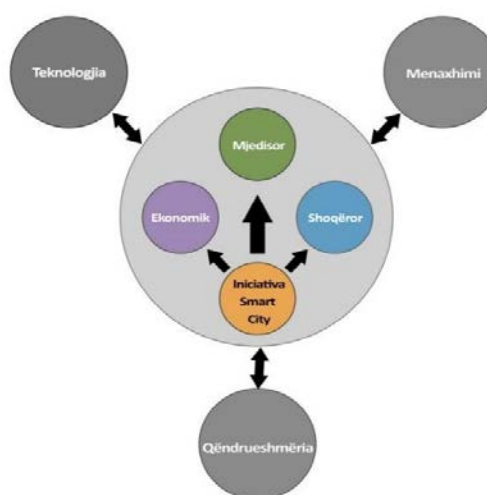
Deri në vitin 2050 vlerësohet se afërsisht 70% e popullsisë së botës do të jetojë në qytete. Me më shumë qytetarë për të shërbyer dhe një klimë që po degradon me shpejtësi, efikasiteti i shërbimit publik dhe përdorimi efektiv i burimeve po bëhen çështje urgjente për qytetet. Në këtë kontekst, sigurimi i zhvillimit të qëndrueshëm dhe cilësisë së jetës në ekosistemet komplekse sociale të qyteteve dhe zonave urbane janë shqetësime të rëndësishme. Qytetet janë gjithnjë e më të vetëdijshëm për konceptin e "Smart City" dhe po zhvillojnë në mënyrë aktive strategji drejt qëllimit për t'u bërë "të zgjuar" dhe menaxhojnë burimet e qytetit në mënyrë më efikase duke adresuar sfidat e zhvillimit dhe përfshirjes. Për të kuptuar konceptin e Smart City, duhet të fillojmë me kuptimin e koncepteve të përafërta me modelin në fjalë. Nocioni i qytetit të zgjuar krijohet nga kombinimi i shoqërisë së dijes dhe qytetit dixhital. Është përcaktuar si një "sistem territorial shumë-shtresor i inovacionit" i përbërë nga rrjete dixhitale, kapitali intelektual individual dhe kapitali social i qytetit, të cilat së bashku përbëjnë inteligjencën kolektive (Komninos, 2008) [13]. Konkurrenca ekonomike dhe inovacioni i arritur përmes ekonomisë së bazuar në njohuri e bën një qytet inteligjent, duke e lejuar atë të krijojë një "avantazh konkurrues hapësor" përmes zonave industriale, rajoneve dhe grupeve mësimore që prodhojnë H&ZH (Hulumtim dhe Zhvillim) të sofistikuar dhe mbështeten nga rrjetet dixhitale dhe inteligjenca artificiale.

2.1. SHTYLLAT E QYTETIT TË MENCUR

Bazuar në eksplorimin e një grupi të gjerë të literaturës nga fusha të ndryshme disiplinore, gjashtë shtyllat ose faktorët e Smart City janë: (1) Social, (2) Menaxhimi, (3) Ekonomia, (4) Mjedisi, (5) Teknologjia dhe (6) Qëndrueshmëria. Këto shtylla formojnë bazën e një kuadri integruar. Kjo gjithëpërfshirje është faktori dallues i Smart City, i cili integron komponentë fizikë, institucional dhe dixhital për të krijuar një përkufizim tërësor të asaj se si do të dukej planifikimi i zgjuar.

Në thelbin e tij, një kornizë e Smart City shfrytëzon mjedisin ekzistues ligjor, ekonomik dhe teknik dhe ndikon në aspektet sociale dhe të menaxhimit në mënyrë të qëndrueshme. Vendosja e një vizioni të Smart City dhe lëvizja efektive drejt tij me një qasje të bazuar në sisteme është e domosdoshme për të siguruar efikasitet dhe siguri optimale të burimeve, së bashku me ruajtjen e rritjes gjithëpërfshirëse shoqërore. Secili nga këta faktorë i mundëson si sektorit publik ashtu edhe atij privat të planifikojë dhe zbatojë nismat e Smart City në mënyrë më efikase. Kuadri tregon se secili faktor ndikon dhe ndikohet nga njëri faktor tjetër. Gjithashtu tregon se disa faktorë mund të jenë më me ndikim se të tjerët në varësi të kontekstit.

Një qasje me fokus në qytetarët dhe e përshtatur kontekstualisht, duke përdorur burimet njerëzore dhe teknologjike, mund të sjellë përfitime të shumta për komunat, veçanërisht ato që po luftojnë me probleme specifike - të tilla si sistemet joefikase të menaxhimit të mbeturinave, mungesa e pjesëmarrjes qytetare, ose mbingarkesa në trafik.

2.2. KARAKTERISTIKAT E QYTETIT TE MENCUR

Sugjerohet që një Smart City (gjithashtu komuniteti, grupi i biznesit, grumbullimi urban ose rajoni) përdor teknologjitë e informacionit për:

- të përdorur në mënyrë më efikase infrastrukturën fizike (rrugë, mjedis të ndërtuar dhe pasuri të tjera fizike) përmes inteligjencës artificiale dhe analitikës së të dhënave për të mbështetur një zhvillim të fortë dhe të shëndetshëm ekonomik, social, kulturor.
- t'u angazhuar në mënyrë efektive me njerëzit lokalë në qeverisjen dhe vendimmarrje duke përdorur procese të hapura inovative dhe pjesëmarrje elektronike, duke përmirësuar inteligjencën kolektive të institucioneve të qytetit përmes e-qeverisjes, me theks të vendosur në pjesëmarrjen dhe bashkë-dizajnin e qytetarëve.
- të mësuar, përshtatur dhe zhvilluar dhe në këtë mënyrë për t'iu përgjigjur në mënyrë më efektive dhe të shpejtë ndryshimit të rrethanave duke përmirësuar inteligjencën e qytetit.

2.3. PËRFITIMET E IMPLEMENTIMIT TË KONCEPTIT QYTET I MENCUR

2.3.1. Qyteti i Mencur për Zhvillim të Qëndrueshëm

Ekzistojnë disa modele urbanizimi që përfshijnë teknologji dixhitale për të adresuar disa nga sfidat e urbanizimit dhe qëndrueshmërisë:

Qytetet Dixhitale paraqesin integrimin e teknologjisë dixhitale në sistemet kryesore të infrastrukturës së qytetit;

Qytetet Inteligjente mbështeten në infrastrukturën dixhitale të qytetit për të ndërtuar ndërtesa inteligjente, sisteme transporti, shkolla, ndërmarrje, hapësira publike, shërbime publike, etj dhe për t'i integruar ato në sistemet inteligjente urbane; dhe

Qytetet e Mencura-vendosin sisteme urbane inteligjente në shërbim të zhvillimit socio-ekonomik dhe përmirësimit të cilësisë së jetës urbane.

Me dimensionet e tij teknologjike dhe jo-teknologjike, koncepti Qytet i Mencur mund të ndihmojë në kapërcimin e kufizimeve të zhvillimit tradicional urban që ka tendencë për të menaxhuar sistemet e infrastrukturës urbane me qasje dhe teknika jo adekuate. Duke përdorur teknologjitë dixhitale, të tilla si Open Data, koncepti ndër të tjera ndihmon në lidhjen e palëve të ndryshme të interesit, përmirësimin e përfshirjes së qytetarëve në proceset e planifikimit dhe vendimmarrjes, përmirësimin e shërbimeve ekzistuese dhe ofrimin e shërbimeve më të reja dhe dhe sigurimin e qasjes tematike ndaj problemeve specifike të qyteteve tona. Zhvillimi i Qytetit të Mencur është, gjithsesi, shumë kompleks, sfidues dhe specifik.

Tutje; duke u ofruar qyteteve tona mundësi konkrete për t'i menaxhuar nevojat e tyre momentale dhe kërkesat në të ardhmen, ai i orineton ato nga transformimi – përmes teknologjisë- drejt qyteteve të mençura, me më shumë hapësira publike dhe të gjelbërta, me transport urban e trafik të menaxhueshëm, me rauajte dhe promovim të identitetit urban e trashëgimisë kulturore, me dixhitalizim të shërbimeve publike, me mbrojtje radikale të burimeve dhe mjedisit. Rrjedhimisht u ndihmon atyre në procesin e transformimit në hapësira urbane më të jetueshme.

2.3.2. Përfitimet kryesore të transformimit të qyteteve

Teknologjia e qyteteve të mençura, midis shumë përfitimeve të tjera, mund të ndihmojë qytetet të operojnë në mënyrë më efikase, duke përmirësuar shërbimet për qytetarët dhe bizneset. Kështu, përfitojnë institucionet qendrore e lokale, bashkë me qytetarët dhe mjedisin.

Karakteristikë e kësaj qasjeje është edhe përvetësimi i perspektivave gjithëpërfshirëse dhe i zhvillimit të koncepteve të reja, i cili konsiston në renditjen / prioritizimin e iniciativave si dhe koordinimin e të gjitha palëve të involvuara në proces. Në këtë kontekst, më poshtë janë radhitur benefitet potenciale të qyteteve tona nga strategjitë për Qytete të Mençura:

- a) Ulja e emetimeve duke u përqëndruar në Jetesë, Ambient Pune, Mobilitet dhe Hapësira Publike të Qëndrueshme;
- b) Përdorimi më efikas i infrastrukturës fizike përmes inteligjencës artificiale dhe analizave të të dhënave për të mbështetur një zhvillim të qëndrueshëm dhe të shëndetshëm ekonomik, shoqëror, kulturor dhe infrastrukturor;
- c) Angazhimi në mënyrë efektive i qytetarëve në qeverisjen lokale dhe vendimmarrje përmes përdorimit të pjesëmarrjes elektronike, përmirësimin e inteligjencës kolektive të institucioneve lokale përmes qeverisjes elektronike.
- d) Avancimi i konceptit të Qytetit të Hapur;
- e) Transport dhe Infrastrukturë e përmirësuar: Mobilitet Urban më i qëndrueshëm dhe efikas, komunikim dhe qasje më e lehtë;
- f) Përfitimet e Efikasitetit: Shërbime publike efçiënte dhe ulje e kostos
- g) Ndikimi në mjedis: Zvogëlim i dëmeve në mjedis dhe arritja e qëndrueshmërisë mjedisore;
- h) Prosperiteti ekonomik, rritja e angazhimit të forcës punëtore: Qytet tërheqës dhe miqësor ndaj biznesit;
- i) Mbrojtje strikte e burimeve natyrore dhe kulturore;
- j) Kualitet i lartë i jetës dhe drejtësi sociale: Qytetet për njerëzit;
- k) Më shumë hapësira publike dhe zona të gjelbërta;
- l)) Qytete më të përshtatshme për ecje dhe më të jetueshme;
- m) Transparenca dhe kultura demokratike;
- n) Qasje universale në kulturë, arsim, shëndetësi etj..

Për të përmbledhur, këto janë përfitimet kyçe që i karakterizojnë qytetet e mençura:

- Angazhimi në mënyrë efektive i qytetarëve në qeverisjen lokale dhe vendimmarrje
- Dixhitalizim i shërbimeve publike
- Transport dhe Infrastrukturë e përmirësuar: Mobilitet i qëndrueshëm, komunikim më i lehtë;
- Përfitimet e Efikasitetit: Shërbime publike efçiënte dhe Kursim i Kostos
- Ndikimi në mjedis: Zvogëlimi i dëmeve mjedisore dhe arritja e qëndrueshmërisë së mjedisit;
- Kualitet i lartë i jetës;
- Prosperiteti ekonomik, rritja e angazhimit të forcës punëtore;
- Qasje universale në kulturë, arsim, shëndetësi etj

2.4. PËRMBLEDHJE E PRAKTIKAVE TË MIRA GLOBALE PËR STRATEGJITË PËR QYTETE TË MENCURA

2.4.1. Smart City Eien: Strategjia

Vjena është renditur e para për strategjinë e “Smart City”, dhe kjo falë kornizës dhe strategjisë së saj të integruar, ndërsa "mbrojtja e burimeve, inovacioni dhe cilësia e jetesës janë objektivat e Strategjisë në kuadër të Smart City Vjenë".

Konsiderohet se Vjena po funksionon dhe po zhvillohet shumë mirë - në transport, ndërtim banesash, zhvillim urban, mbrojtje të mjedisit, shërbime të furnizimit dhe depozitimit të mbeturinave si dhe shërbime sociale për popullatën, dhe pritet që e gjithë kjo të funksionojë edhe më mirë në të ardhmen.

Duke synuar të shtrihet nga tani në vitin 2050, “Iniciativa e Smart City Vjena” u lançua në 2011 nën kujdesin e Kryetarit Michael Häupl, ndërsa shkëmbimi me qytete të tjera evropiane pritet të shërbejë si një stimul për krijimin e një rrjeti të qyteteve të zgjuara evropiane.

Megjithëse dihet fakti se ndryshimet e nevojshme në sektorët e energjisë, lëvizshmërisë ose ndërtimit nuk mund të ndodhin brenda natës, objektivi kryesor i iniciativës është i qartë: Vjena dëshiron të zvogëlojë konsumin e burimeve të saj në mënyrë të konsiderueshme ndërsa vazhdon të ofrojë cilësi të shkëlqyeshme të jetesës dhe sigurisë për të gjithë.

Një pikënisje e shkëlqyer

Konsiderohet se pika fillestare e Vienës për t'u bërë një qytet i zgjuar është e shkëlqyeshme, veçanërisht në fushat e mëposhtme: Banimi social, transporti publik, biznesi, uji i Vjenës, menaxhimi i mbeturinave dhe hapësirat e gjelbra.

Vizioni i strategjisë është "Kjo mund të jetë Vjena në 2050".

Objektivi kryesor i “Smart City Vjenë” për vitin 2050 është: cilësia më e mirë e jetesës për të gjithë njerëzit në qytet - e kombinuar me ruajtjen maksimale të burimeve, e cila vjen nga risitë gjithëpërfshirëse.

Në mënyrë të veçantë “Smart City Vjenë” përshkruan zhvillimin e një qyteti bazuar në:

- Mbrojtjen radikale të burimeve
- Perspektivën holistike
- Cilësinë e lartë, të drejtë shoqërore të jetës
- Përdorimin produktiv të inovacioneve/teknologjisë së re

Një qytet i përcaktimit të kodit dhe drejtësisë sociale

Një qytet me hapësira të gjelbra dhe energji të ripërtrishme

Një qytet me mundësi të barabarta për të gjitha brezat

Një qytet për të rinjtë nga e gjithë bota

2.4.2. Zagreb Smart City: Strategjia

Vizioni: Qyteti i Zagrebit si një inkubator urban i koncepteve të qëndrueshme, sipërmarrjes dhe vlerave të reja

Objektivi themelor i strategjisë është që të bëhet një qytet më i mirë/më i zgjuar brenda 10 viteve të ardhshme në të gjitha fushat kryesore të jetesës - nga arsimi, ekonomia, transporti, energjia dhe qeverisja - të gjitha të ndërlidhura dhe të lidhura përmes një infrastrukture të përbashkët TIK e cila do të mundësojë përdorimin e teknologjive më të fundit dhe zgjidhjeve të zgjuara siç janë Big Data, IoT (Internet of Things) dhe të tjera. Për ta bërë këtë, "Zagreb – Strategjia e Smart City" përcakton objektivat kryesore dhe masat prioritare për periudhën e ardhshme 10-vjeçare.

Duke u bazuar në një qasje tërësore, duke pasur parasysh qëllimin përfundimtar - të rrisë cilësinë e jetës së të gjithë banorëve të qytetit, "Zagreb – Strategjia e Smart City" mbledh së bashku përfaqësues të të gjitha departamenteve, institucioneve, agjencive përkatëse të qytetit, si dhe kompanisë Zagreb Holding Ltd, me atë që është në pronësi 100% të Qytetit dhe përgjegjës për ofrimin e shërbimeve publike në Qytetin e Zagrebit - transport, furnizim me ujë, furnizim me gaz, menaxhim të mbeturinave, etj. Përveç kësaj, ekspertë të përfshirë në përgatitje të strategjisë përfshijnë profesionistë nga kompanitë kryesore të TIK -ut në Kroaci.

Brenda fushës së "Drejtimeve të Zhvillimit Strategjik", një numër i Projekteve dhe Shërbimeve Smart janë planifikuar si më poshtë:

- Ëi-Fi falas
- Qasje të hapur në të dhëna
- Kartë Sociale
- Fabrika e "Start-up"ave
- Karta e Qytetit të Zagrebit
- Menaxhimi automatik i trafikut
- ZG "ndjeni ajrin"
- Buxhet i hapur
- "My Zagreb"
- Zhvillimi i menaxhimit të procesit të biznesit

Objektivi: Administrim efektiv, ekonomik, transparent, fleksibil, i fokusuar tek qytetarët.

Kategoritë kryesore të identifikuara (me nënsektorë për secilin) në vizionin dhe qëllimet për 2027:

- Cilësia e jetës
- Ekonomia
- Menaxhimi dhe informacioni
- Mbrojtja e Mjedisit dhe Zbutja e Ndryshimeve Klimatike

3. PROFILI KOMUNAL DHE URBAN I QYTETIT TË GJILANIT

Profili i Komunës së Gjilanit

Komuna e Gjilanit shtrihet në pjesën lindore të Kosovës (rajoni i Anamoravës) në një sipërfaqe prej 392 km². Sipas regjistrimit të fundit të popullsisë (2011), në këtë komunë jetojnë 90178 banorë ku dendësia e popullsisë është rreth 230 banor për km². Kufizohet me komunën e Vitisë, Ferizajit, Lipjanit, Novobërës, Ranillugut dhe Parteshit. Në pjesën lindore dhe jug-lindore kufizohet me Maqedonin e Veriut dhe Serbinë. Pozita gjeografike që ka, i mundëson asaj lidhje të mira me qendrat tjera të Kosovës dhe të rajonit.

Harta. Pozita gjeografike e komunës së Gjilanit

Komuna e Gjilanit ka gjithsej 49 vendbanime, me 48 fshatra dhe vet qytetin e Gjilanit. Sipas regjistrimit të vitit 2011, në vendbanimet rurale jetojnë 35939 banorë apo rreth 40 % dhe në qytetin e Gjilanit jetojnë 54239 banorë apo rreth 60 % e popullsisë së përgjithshme të komunës

Gjilani është larg nga Prishtina, kryeqendra e Kosovës, 46 kilometra, nga Kamenica - 27 km, nga Vitia - 22 km, nga Artana – rreth 25 kilometra. Me komunat e regjionit kufizohet, në juglindje me Preshevën (33 km) dhe Kumanovën (53), ndërsa në lindje – me Bujanocin (40 km).

Ndërtimi i rrugës Gjilan-Lipjan, nga drejtimi i Kishna Polës, ka shkurtuar dukshëm distancat e kësaj komune me aeroportin e Prishtinës, me rrugën e kombit si dhe me hekurudhat e Kosovës, në Ferizaj dhe Lipjan.

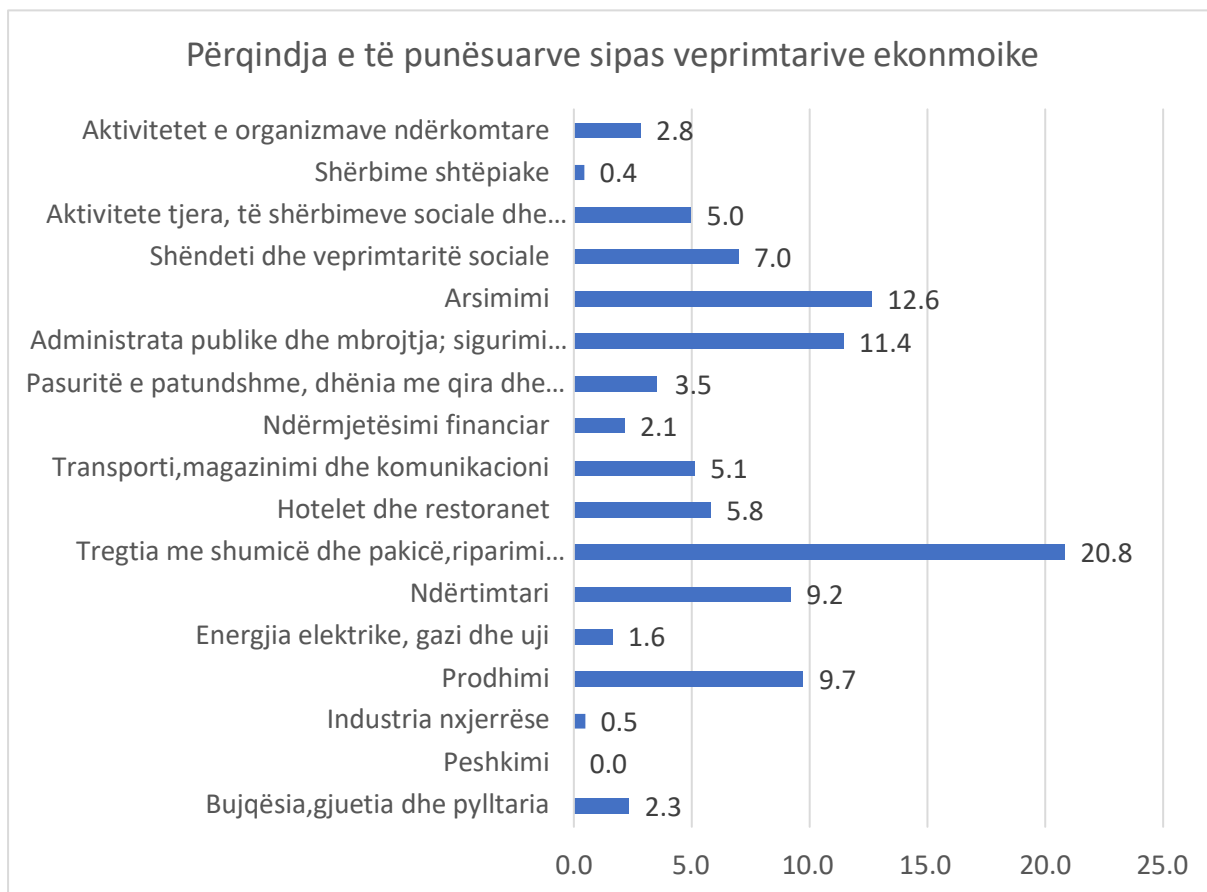
Gjilani ka kushte të mira për bujqësi dhe njihet si qytet agro-industrial. Ka klimë të mesme kontinentale, me vera të nxehta dhe dimra të ftohtë. Temperatura mesatare e janarit është -0.9 °C, ndërsa temperatura mesatare e korrikut – 21.5 °C. Në vjeshtë, këtu bien shira, mesatarisht 177 mm, ndërsa në verë – 129 mm. Sasia e reshjeve në pranverë është 145 mm dhe në dimër – 130 mm.

Rrethinën e Gjilanit e përcakton lumi Morava e Binçës, i cili mbledhë gjithë lumenjtë e vegjël, me një prurje mesatare mujore prej 6.7 metra kub /sekondë/. Në juglindje rrethohet nga malet e Karadakut.

Rrethina e Gjilanit është e pasur me xehe (hekur e leucid) dhe me burime minerale. Në hartat sizmike, Gjilani njihet si rajon me shkallë të lartë rrezikshmërie. Në vitin 2002, është goditur nga një tërmet, i cili ka lënë një të vdekur, dhjetëra të lënduar dhe mbi 8 mijë objekte publike dhe private të dëmtuara.

Ekonomia e Gjilanit një periudhë të gjatë është identifikuar me sektorin e bujqësisë, përkatësisht degët e saja si shpeztaria, pemëtaria, perimtaria, blegtoria si dhe zejtaria. Më vonë, në këtë komunë fillon të zhvillohet edhe industria e sidomos ajo e duhanit. Gjatë viteve 1970, prodhimi industrial ishte i koncentruar në industrinë e duhanit, të tekstilit, të miellit, në agroindustri, në konstruksionet e çelikut, në industrinë e materialit ndërtimor, dhe në radiator. Pas vieve të 80-ta, kemi një rritje të theksuar edhe të të sektorit të ndërtimtarisë

Megjithatë, në periudhat e fundit kohore kemi një rritje të veprimtarive të tjera ekonomike sidomos të tregëtisë, administratës, arsimit, ndërtimtarisë, prodhimit etj. Sipas të dhënave nga regjistrimi i popullsisë në vitin 2011, kemi një rritje të konsiderueshme të angazhimit në veprimtari ekonomike shërbyese.

Grafiku 1: Përqindja e të punësuarve sipas veprimtarive ekonomike

Sipas të dhënave nga grafiku, angazhimi më i madh i të punësuarve në komunën e Vitisë është në sektorin e tregtisë me 20.8 %, pastaj kemi arsimin me 12.6 %, administratën me 11.4 %, prodhimin me 9.7%, ndërtimtarin me 9.2% etj. Të dhënat tregojn për ndryshimet dhe transformimet që kanë ndodhur në strukturën ekonomike të komunës. Këto transformime tregojnë edhe për zhvillimin e përgjithshëm ekonomik të komunës.

Historiku

Gjetjet arkeologjike dëshmojnë se territori i qytetit të Gjilanit me rrethinë ka qenë i banuar qysh nga koha e bronzit dhe më herët. Gjilani me rrethinë bënte pjesë në kuadër të Mbretërisë Dardane, sikurse edhe mbarë Kosova dhe viset përtej saj. Sipas dokumenteve historike, në rrethinën e afërt të qytetit të sotëm qysh në vitin 1455 është regjistruar si fshat prej 41 shtëpive. Për herë të parë përmendet në vitin 1750 dhe sipas këtyre të dhënave qytetin e Gjilanit e kishte themeluar Bahti Beg Gjinolli. Gjilani në atë kohë ishte një qendër e rëndësishme zejtare. Sipas vjetarit për vitin 1873/74, Gjilani kishte 527 shtëpi me rreth 3000 banorë, në vitin 1900 përmendet si qytet zejtar me 1000 shtëpi dhe me mbi 5000 banorë. Siapas disa të dhënave për periudhën e fundit të sundimit osman, numri i popullsisë në këtë qytet kishte arritur në 10000 banorë.

Zhvillimin më të hovshëm Gjilani e përjeton në kohën kur bëhet qendër e Kazasë së Gjilanit. Në gjysmën e dytë të shek. XIX qyteti ishte qendër e Nahisë së Moravës në kuadër të Vilajetit të Kosovës, e cila në fillim të shek. XX ishte pjesë e Sanxhakut të Prishtinës. Edhe pas reformave të Tanzimatit Gjilani si qendër e Nahisë së Moravës ishte në kuadër të Sanxhakut të Prishtinës. Statusin e qendrës së Nahisë Gjilani e mban deri në vitin 1868 kur në kuadër të reformave dhe riorganizimit

të njësive administrative-territoriale Gjilani me rrethinë fiton statusin e kazasë Brenda Sanxhakut të Prizrenit. Në vitin 1873/4, Kazaja e Gjilanit kishte 223 vendbanime, ndërsa në vitin 1893/4 ajo kishte 193 vendbanime të shpërndara në disa nahi, si ajo e Moravës së Epërme, Moravës së Poshtme, Gollakut të Epërm dhe Gollakut të Poshtëm dhe ishte një ndër Kazatë më të mëdha të Sanxhakut të Prizrenit. Organizimi administrative dhe qeverisës nuk ndryshonte shumë prej tyre të sanxhaqeve. Selia e Kazasë së Gjilanit ishte në Gjilan, ku ndodhëshin organet e pushtetit administrative, çfar ishte rasti me kajmekamin, i cili drejtonte të gjitha punët publike, financiare, policore, pastaj pushteti gjyqësor, kuvendi i kazasë, komisioni për regjistrimin e pasurisë së patundshme dhe shumë organe tjera.

Në gjysmën e dytë të shek. XVIII Gjilani për here të pare permendet si qendër tregtare. Në vitin 1900 qyteti kishte rreth 4600 banorë dhe ishte indertuar me një një pamje karakteristike orientale. Gjilani më 21 tetor të vitit 1914 pushtohet nga forcat bullgare. Në vitin 1918 kur forcat bullgare tërhiqen edhe Gjilani sikur e gjithë Kosova ripushtohet nga ushtria serbe. Gjatë kësaj kohe, Gjilani bën pjesë në kuadër të Banovinës së Vardarit. Gjatë Luftës së II Botërore, pas caktimit të vijës kufitare, territori i Gjilanit ndahet ndërmjet pushtuesve italianë dhe bullgar. Deri në Luftën e II Botërore Gjilani ishte qytet i vogël por më vonë me fillojn të zhvillohen disa aktivitete ekonomike dhe objekte industrial që ndikojnë edhe në rritjen dhe zhvillimin e qytetit. Objekti i pare industrial ishte një mulli i ngritur gjatë viteve të 30-ta, ndërsa qyteti nisi të elektrifikohen në vitin 1939. Sistemi i ujsjellësit është ndërtuar në vitin 1960, ndërsa ai i kanalizimit në vitin 1971. Në dekadën e pare të pas luftës objektet e vetme industriale në Gjilan ishin ato të përpunimit të duhanit dhe kombinati i Tekstilit. Më vonë fillon punën industria e radiatorëve dhe akumulatorëve.

Qyteti i Gjilanit është qendër urbane komunale dhe qendra më e madhe urbane në hapësirën e Anamoravës dhe njëra nga shtatë qendrat më të mëdha regjionale të Kosovës. Sipërfaqja e zones kadastrale të qytetit të Gjilanit është 17 km², pjesa më e madhe e të cilës është e mbuluar me objekte banimi, infrastructure, objekte ekonomike, ndërsa pjesa periferike, e në veçanti ato L dhe JP janë me toka bujqësore.

Qyteti dallohet me një pozitë të rëndësishme gjeokomunikative, me kryqëzimin e rrugëve që vijnë nga drejtimi i Prishtinës, Ferizajt dhe Luginës së Preshevës. Ndërtimi i rrugës automobilistike regjionale Bresalc-Kishnapol-Gadime i mundëson Gjilanit dhe tërë regjionit të Anamoravës lidhjen më të shkurtër me Rrafshin e Kosovës dhe autostradën Prishtinë – Hani i Elezit – Shkup. Në drejtim të lindjes, nëpër grykën e Konçulit, kalon rruga magjistrale Gjilan – Bujanoc përmes të cilës realizohet lidhja më e shkurtër me Luginën e Preshevës dhe Korridorin X. Përmes qafës së Muçibabës dhe Livadhit të Shehut, Gjilani lidhet drejtpërdrejt me qytezën e Preshevës, ndërsa përmes fshatrave Shurdhan dhe Stançiq, Gjilani dhe Anamorava lidhen me komunat e Likovës dhe Kumanovës

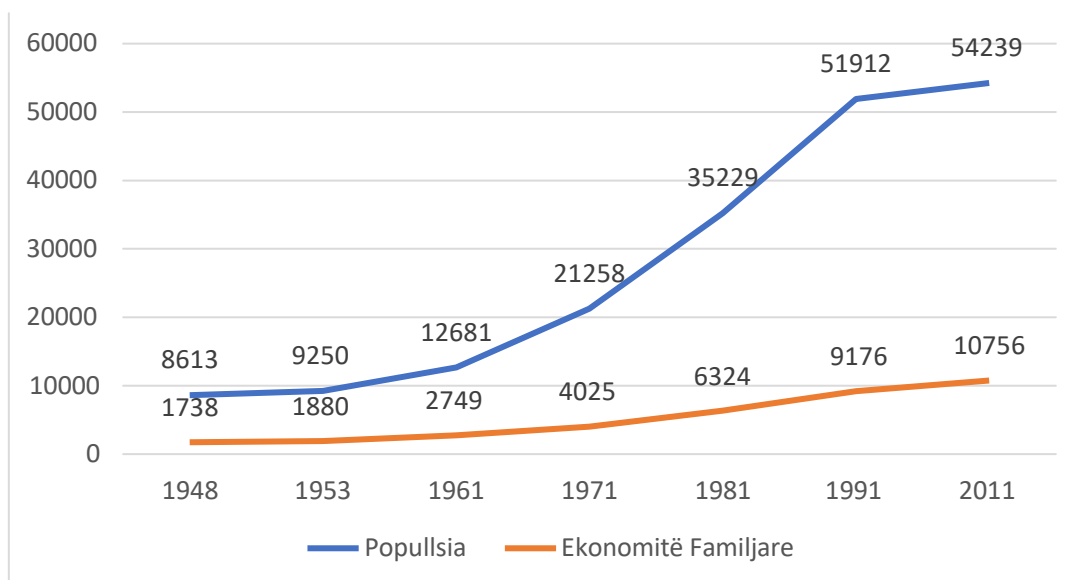
Kushtet natyrore të qytetit të Gjilanit

Zona kadastrale në të cilën ndodhet Gjilani karakterizohet me ndërtim kompleks gjeologjik-tektonik. Përbëhet nga shkëmbinj të llojeve dhe moshave të ndryshme, si dhe struktura të ndryshme tektonike. Hasen shkëmbijte magmatikë, metamorfikë dhe sedimentarë, që nga mosha paleozoike deri tek ato të rejat (kuaternar). Në skajin JL të qytetit hasen granite, ndërsa në pjesën JP sipërfaqe të konsiderueshme zone serpentinitet dhe gabrot. Në J dhe në V gjenden mermerë dhe gëlqerorë të mermerizuar e të rikristalizuuar, në pjesën qendrore hasen argjilorë ranorë dhe mergelë dhe përgjatë lumit Mirusha dhe lumit të Stanishorit hasen aluvionet, si dhe tarraca lumore të moshave të reja gjeologjike (holocen). Në drejtim të rrugës për Livoç të Poshtëm dhe Velekincë, si dhe Kodrës së Shillovës dhe Gllamës hasen edhe deluvionet të cilat janë krijuar si rezultat i proceseve të shpatit.

Qyteti ndodhet në fushëgropen tektonike të Anamoravës dhe shtrihet në një lartësi mbidetare nga 488 deri në 652 m. Pika më e ulët ndodhët në pjesën L me 488 m, ndërsa kuota më e lartë është në pjesën V, në afërsi të kodrës Gllama me 652 m. Lartësia mbidetare në qendër të qytetit është 500 m. Gjilani ka klimë kontinentale, me dimra të ftohtë e të gjatë dhe me vera të thata e të nxehta. Vlera mesatare vjetore e ditëve me diell është 2100 orë/vit apo mesatarisht 5,7 orë/ditë. Temperatura mesatare vjetore e ajrit në Gjilan është 10. °C. Muaji më i nxehtë është korriku me 20 °C, ndërsa muaji me temperaturën mesatare më të ulët është janari me -1.0 °C. Vlera mesatare vjetore e lagështisë së ajrit është rreth 72%, ndërsa sasia mesatare vjetore e reshjeve është rreth 607 mm. Dominojnë erërat nga drejtimi V dhe VP e sidomos gjatë vjeshtës dhe dimrit duke sjell edhe mot të ftohtë e me shi. Rrjedhat ujore më të rëndësishme janë Mirusha dhe lumi i Stanishorit. Burimet e lumit Mirusha janë nga kodra Gllama në P të qytetit, kurse lumi Stanishorit, i cili rrjedh në pjesën VL të qytetit vjen nga vendbanimi me të njëjtin emër. Në V të zabelit të Sahit Agës (lindje të qytetit), këto dy rrjedha ujore bashkohen dhe formojnë lumen e Gjilanit ujërat e të cilit derdhen në Moravën e Binçës para grykës së Uglarit

Popullsia

Deri në Luftën II Botërore Gjilani ishte qytet i vogël për nga numri i popullsisë (rreth 5000 banorë në fillim të shek. XX dhe rreth 8000 banorë më 1948). Lëvizja e numrit të popullsisë së Gjilanit ka shënuar ecuri pozitive gjatë gjithë periudhës së shekullit të kaluar. Brenda periudhës 1931-1981 Gjilani rritet për afro pesë here. Në vitin 1931 qyteti kishte 7215 banorë, ndërsa në vitin 1981 kishte 35249 banorë. Sipas të dhënave nga regjistrimi i fundit i popullsisë (2011), Gjilani ka 54239 banorë me një dendësi mesatare rreth 33 b/ha dhe 10756 ekonomi familjare. Rritja e numrit të popullsisë ka qenë më e lartë pas viteve të 60-ta deri në vitet e 90-ta.

Lëvizja e numrit të popullsisë dhe ekonomive familjare në periudhë 1948-2011

Ka një popullsi të re ku grup-mosha 0-9 vjeç përbën rreth 36% të popullsisë së përgjithshme të qytetit. Grup-moshat 20-59 vjeç kanë rreth 54 % dhe ajo mbi 60 vjeç është rreth 10%. Përbërja nacionale e popullsisë së Gjilanit është: shqiptar 97.5%, turq 1.2%, rom dhe boshnjak 0.7%, serb dhe goran 0.1%.

Ekonomia

Gjilani dikur ishte qendër e rëndësishme industrial me disa fabrika, që punësonin me mijëra punëtorë dhe eksportnin prodhimet e tyre jashtë vendit, por pasojat e luftës dhe privatizimi jo i sukseshëm bënë që këto objekte ekonomike të humbin rëndësinë e dikurshme. Deri në vitet 90-ta Gjilani kishte një ekonomi relativisht stabile, e cila përbëhej nga disa fabrika, kombinat dhe ndërmarrje rentabile, sikurse Kombinati i Tekstilit, Kombinati i Duhanit, IBG, Fabrika e Radiatorëve, Çeliku, Grafikos, Morava e Binçës, Kosovatrasi, PTK, Agrokultura, Veterinaria, Stacioni i Bujqësisë, Mirusha, Ekonomia e Pyjeve, 28 Nëntori, Morava, Qarkullimi, Teuta, Kristali, Drita, Hidroteknika, Ndërmarrja Komunale Publike, Hekurishtja etj. Sot objektet e fabrikës së duhanit janë të braktisura, ato të industries së tekstilit janë shëndrruar në shitore të mëdha tregtare, që dëshmojnë për një zhvillim jo të qëndrueshëm ekonomik, sepse tregtia si degë e ekonomisë nuk arrin të ndikojë në rritjen e normës së punësisë.

Gjilani si qendër më e rëndësishme nodale-funksionale e Anamoravës ka të zhvilluar funksionet administrative, arsimore, shëndetësore, kulturore dhe ekonomike dhe është pol gravitues jo vetëm për popullsinë e Anamoravës, por edhe të Luginës së Preshevës

Zona Urbane dhe Funksionet

Gjilani u zhvillua në formë koncentrike, sidomos në anën perëndimore, ku distriktet e banimit dhe zonat industriale u zhvilluan rreth qendrës së qytetit. Ndërtesat publike dhe blloqet e mëdha të aartamenteve, të cilat shtrihen në të dy anët e bulevardit dhe parkut qendror të qytetit rrethohen me një structure ndërtimore të objekteve të banimit individual prej dy deri trikatëshe. Në periudhën 1974-2017 territori urban u zgjerua për 7.3 herë, nga 195.9 ha sa ishin në vitin 1974, në 1435 ha në vitin 2017. Në qytet dominon kryesisht ndërtimi I ulët dhe individual, me përjashtim të qendrës përgjatë bulevardit kryesor, ku janë ndërtuar një seri blloqesh banimi kolektiv, ndërsa viteve të fundit kanë marrë hov edhe ndërtimet e larta në disa pjesë të tjera të qytetit. Lagjet e vjetra të ndërtuara para disa dekadave janë të tipit të grumbulluar, me dendësi të madhe ndërtimi, ndërsa ato të rejat janë ende të pakonsoliduara sa duhet edhe me dendësi të vogël të ndërtimit, sikurse lagjja “Zabeli I Sahit Agës”, “Lagjja e Livoçit” etj. Sipas regjistrimit të fundit të popullsisë (2011) mbi 60% e popullsisë së komunës së Gjilanit jetojnë në qytet. Korridori ndërtimor që përshkon rrugën Gjilan – Preshevë po zgjerohet, duke shkrirë Brenda indit urban të qytetit edhe vendbanimin e Velekincës.

Një ecuri edhe më e shpejtë zhvillimore e hapësirës ndërtuese të qytetit është përgjatë rrugës Gjilan – Ferizaj ku zgjerimi territorial përcillet me rritjen mekanike, duke futur Brenda zones urbane disa vendbanime pranëqytetëse, si Livoçi i Poshtëm dhe i Epërm, Budriga etj. Situatë e ngjashme është edhe me zgjerimin e qytetit përgjatë rrugës Gjilan – Buajnoc dhe Gjilan – Pograxhë. Një zgjerim i tillë mekanik i hapësirës së ndërtuar Brenda zones kadastrale të Gjilanit përcillet me problem të shumta të natyrës urbane, infrastrukturore dhe mjedisore. Mbingarkesa e ndërtimeve, rrugët e ngushta, mungesa e infrastrukturës së nevojshme përcjellëse dhe sipërfaqeve të gjelbëruara bëjnë që këto hapësira të ndërtuara të mos i plotësojnë kriteret e nevojshme urbanistike sipas standardeve bashkëkohore. Qyteti ndodhet në udhëkryqin ndërmjet rrugëve kryesore, Prishtinës e Preshevës dhe Ferizajit e Bujanocit. Kjo pozitë ka krijuar ngarkesë të madhe në zhvillimin e trafikut, por rrugët qarkore të ndërtuara së voni edhe pse jo të nivelit të autostradës e kanë shkarkuar dukshëm trafikun urban.

Hapësirat e gjelbëra publike kanë një rëndësi të veçantë, jo vetëm për rekreacion, por edhe për zbulimin dhe mikroklimën e qytetit. Janë ndërtuar disa parqe edhe hapësira të tjera të gjelbëruara, të cilat janë të përqëndruara kryesisht në komplekset ndërtimore, në qendër dhe rreth saj. Në pjesën JL të qytetit, afër Pallatit të Sporteve, shtrihen fushat e sportit, një park I vogël për fëmijë dhe varrezat, të cilat janë kombinuar në një zone të gjelbër, por pa ndonjë lidhje funksionale me shiritat dhe hapësirat e tjera të gjelbra në brendi të qytetit.

4. VIZIONI PER GJILANIN QYTET TË MENCUR DHE EKOLOGJIK

Vizioni për Gjilanin Qytet të Mencur dhe Ekologjik, bashkë me qëllimet dhe objektivat për të përmbushur këtë vizion janë në përputhje të plotë me Vizionin dhe me Qëllimet dhe Objektivat zhvillimore të Planit Zhvillimor Komunal të komunës së Gjilanit për periudhën 2021-2029. Komuna e Gjilanit, në dokumentin e PZHK-së ka përvetësuar edhe Qëllimet për Zhvillim të Qëndrueshëm (SDG) të Agjendës për Zhvillim të Qëndrueshëm deri në vitin 2030, të përcaktuara nga Kombet e Bashkuara.

Në këtë kontekst janë analizuar Deklarata e Vizionit e PZHK 2021-2029, Qëllimet për Zhvillim të Qëndrueshëm të cilat targetohen me këtë strategji si dhe Qëllimet dhe Objektivat Tematike të PZHK-së të cilat po ashtu targetohen me këtë strategji.

Deklarata e Vizionit të Planit Zhvillimor Komunal 2021 – 2029²:

“Gjilani qendër regjionale dhe urë moderne ndërlidhëse në trekëndëshin e dyfishtë, komunë që do të ofrojë kushte dhe shërbime cilësore të jetës urbane dhe rurale, mjedis të qëndrueshëm, edukim tërë jetësor, zhvillim ekonomik të bazuar në resurset dhe teknologji moderne, për të gjithë sektorët me theks në bujqësi, partneritet, fuqizim të identitetit të qytetëruar, kulturor dhe universitar”.

Qëllimet për Zhvillim të Qëndrueshëm, të përvetësuara me PZHK 2021-20229 e të targetuara me këtë strategji:

SDG 3: Shëndet i mirë

SDG 4: Arsim cilësor

SDG 6: Ujë i pastër

SDG 7: Energji e përbalueshme

SDG 8: Zhvillim Ekonomik

SDG 9: Industri, Inovacion dhe Infrastrukturë

SDG 11: Qytete të qëndrueshme

SDG 13: Ndryshimi klimatik

SDG 16: Institucione efektive

SDG 17: Partneritet për Qëllimet

² Dokument planifikimi. Komuna e Gjilanit, Drejtoria e Urbanizmit dhe Mbrojtjes së Mjedisit. Plani Zhvillimor Komunal i Gjilanit 2021-2029.

Qëllimet dhe Objektivat Tematike³ të PZHK 2021-2029 e të targetuara me këtë strategji:

2. INFRASTRUKTURA E TRANSPORTIT DHE TRANSPORTI

Qëllimi 1: Zhvillimi i infrastrukturës dhe transportit të qëndrueshëm

Qëllimi 2: Përmirësimi i lëvizshmërisë dhe sigurimi i transportit publik në Gjilan

Qëllimi 3: Promovimi i lëvizshmërisë recreative

3. INFRASTRUKTURA TEKNIKE

Qëllimi 1: Menaxhimi dhe furnizimi i qëndrueshëm i ujësjellësit, në të mirë të jetës së shëndetshme dhe mirëqenies më të mirë

Qëllimi 5: Ofrimi i shërbimeve moderne të telekomunikimit

4. INFRASTRUKTURA PUBLIKE DHE SOCIALE

Qëllimi 1: Sigurimi i shërbimeve cilësore shëndetësore dhe mirëqenies sociale

Qëllimi 2: Ofrimi i arsimit gjithëpërfshirës dhe cilësor në Gjilan

Qëllimi 3: Sigurimi i infrastrukturës së administratës efikase për shërbime administrative sa më afër banorëve

Qëllimi 4: Sigurimi i infrastrukturës sociale adekuate dhe mirëmbajtja e saj

6. MBROJTJA E MJEDISIT DHE SIPËRFAQET ME RREZIKSHMËRI

Qëllimi 1: Programet remediate në hapësirat publike dhe private (hapësirat publike, shkollat, institucionet dhe tokat bujqësore)

Qëllimi 2: Parandalimi i ndotjes së komponentëve mjedisore

12. SHFRYTËZIMI I TOKËS

Qëllimi 3: Promovimi i hapësirave të gjelbra në qytetin e Gjilanit.

³ Dokument planifikimi. Komuna e Gjilanit, Drejtoria e Urbanizmit dhe Mbrojtjes së Mjedisit. Plani Zhvillimor Komunal i Gjilanit 2021-2029.

Duke u nisur nga kjo, kjo strategji ka përcaktuar pesë objektiva strategjike, më qëllim të shndërrimit të qytetit të Gjilanit në Qytet të Mencur dhe Ekologjik:

- 1) Njerëz të mirë-edukuar dhe të pajisur me aftësi adekuate profesionale për Rritje të Mencur;
- 2) Qytet Ekologjik i bazuar në energji të gjelbërt dhe të pastërt, reduktim të emetimeve, hapësira të gjelërta dhe hapësira tjera publike të integruara dhe të qasshme për të gjithë, qytet i përshtatshëm për ecje dhe për ciklizëm që derivon nga Plani për EkoMobilitet;
- 3) Shërbime Publike Dixhitale: Libraria Dixhitale, Arkiva Dixhitale, Sistemi Dixhital për Leje Ndërtimore, Shërbimet tjera komunale të dixhitalizuara, Sistemi Informativ Shëndetësor (SISH);
- 4) Platforma e-Gjilani (burim i hapur për të gjithë dokumentet e planifikimit hapësinor dhe sektorial, dokumentet zyrtare, shërbimet publike dhe private, biznesin lokal dhe shpalljet e vendeve të reja të punës);
- 5) Shërbime Publike dhe Infrastrukturë Teknike e Mencur:
 - Menaxhim i Mencur dhe i Integruar i Resurseve Ujore
 - Sistem i Mencur i Transportit, Menaxhim i Mencur i Trafikut dhe Parkingjeve
 - Infrastrukturë publike sociale e qasshme për të gjithë, e bazuar në Principet e Dizajnit Universal.

4.1. Elaborimi i objektivave strategjike për Gjilanin Qytet të Mencur dhe Ekologjik

Njerëz të mirë-edukuar dhe të pajisur me aftësi adekuate profesionale për Rritje të Mencur

Planifikimi strategjik për zhvillim të qendrueshëm ekonomik dhe rritje të mencur është pashmangshëm i ndërlidhur me investimet në ndërtimin e kapaciteteve njerëzore dhe profesionale për fusha të caktuara. Për këtë arsye, komuna e Gjilanit do të fokusohet në ndërlidhjen e shkollimit (sidomos atij profesional) me nevojat e tregut të punës, edhe në planin afatmesëm por edhe në planin afatgjatë. Në këtë mënyrë, fokusi do të orientohet kah rritja e cilësisë së edukimit fillor, të mesëm dhe të lartë, rritja e mundësive për punë praktike gjatë mësimit, aplikimi i konceptit “mësimi gjatë tërë jetës”, aplikimi i konceptit “shkollim me punësim të garantuar”, fokusimi kah ekonomia dixhitale si dhe krijimi i mundësive për bizneset për avancimin profesional përmes shkollimit të stafit të tyre.

Qytet Ekologjik i bazuar në energji të gjelbërt dhe të pastërt, reduktim të emetimeve, hapësira të gjelërta dhe hapësira tjera publike të integruara dhe të qasshme për të gjithë, qytet i përshtatshëm për ecje dhe për ciklizëm që derivon nga Plani për EkoMobilitet

Implementimi i principeve kryesore për të arritur karakteristikat e Qytetit Ekologjik do të fokusohet në disa fusha paralelisht:

- a) Hartimi i politikave dhe ndërmarrja e veprimeve konkrete për të zvogëluar emitimin e gazrave nga komunikacioni, ekonomitë familjare dhe industria;
- b) Krijimi i hapësirave të gjelbërta për të arritur standardin minimal të rekomanduar nga Organizata Botërore e Shëndetësisë (9 m²/ban.) si dhe integrimi i tyre, krijimi i hapësirave të reja publike, të qasshme dhe të përdorueshme nga të gjithë,
- c) Krijimi i infrastrukturës dhe ofrimi i sigurisë së nevojshme për ta bërë qytetin të përshtatshëm dhe tërheqës për ecje (koncepti Ealkable City) – përmes Planit të EkoMobilitetit
- d) Krijimi i infrastrukturës dhe ofrimi i sigurisë së nevojshme për ta bërë qytetin të përshtatshëm dhe tërheqës për përdorimin e bicikletave (koncepti Bike friendly City) – përmes Planit të EkoMobilitetit

Shërbime Publike Dixhitale: Libraria Dixhitale, Arkiva Dixhitale, Sistemi Dixhital për Leje Ndërtimore, Shërbimet tjera komunale të dixhitalizuara, Sistemi Informativ Shëndetësor (SISH);

Për të rritur efikasitetin e shërbimeve, nivelin e qasshmërisë dhe përdorimin e tyre nga sa më shumë përdorues të mundshëm por edhe për t'i ofruar shërbimet sa më afër qytetarëve komuna do të dixhitalizojë shërbimin e bibliotekës së qytetit, arkivës komunale si dhe procesin e aplikimit për leje ndërtimore. Tutje; komuna do të dixhitalizojë pjesën e mbetur pa u dixhitalizuar nga shërbimet e administratës komunale si dhe do të aplikojë Sistemin Informativ Shëndetësor (SISH).

Platforma e-Gjilani (burim i hapur për të gjithë dokumentet e planifikimit hapësinor dhe sektorial, dokumentet zyrtare, shërbimet publike dhe private, biznesin lokal dhe shpalljet e vendeve të reja të punës);

Komuna e Gjilanit do të krijojë një platformë të integruar interaktive në të cilën të gjithë përdoruesit e interesuar do të kenë qasje në dokumentet e planifikimit (Plani Zhvillimor Komunal, Harta Zonale, Planet e Hollësishme Rregulluese etj.), strategjitë sektoriale zhvillimore si dhe dokumentet tjera zyrtare. Tutje, në këtë platformë interaktive do të mund të gjenden të gjitha informacionet e nevojshme për infrastrukturës publike/sociale si dhe shërbimet publike dhe private.

Sa i përket infrastrukturës publike dhe sociale, përdoruesit e interesuar do të mund të gjejnë informacione të tilla si lokacioni i objektit, mënyra e qasjes deri te ai lokacion, numri i përdoruesve aktivë si dhe detaje tjera që ndërlidhen me të. Informacione të tilla dhe të tjera të ngjashme do të ofrohen për të gjitha objektet e arsimit, shërbimit shëndetësor, objektet e kulturës dhe rinisë si dhe objektet tjera të infrastrukturës publike sociale.

Ndërsa sa i përket shërbimeve tjera në sektorin publik dhe privat, të gjitha informacionet e nevojshme për adresën, mënyrën e qasjes, kapacitetin si dhe numrin e përdoruesve aktivë për shërbime të tilla si biblioteka publike dhe private, shkolla publike dhe private, shërbime shëndetësore publike dhe private, barnatore, furra të bukës, markete, restaurante dhe kafiteri etj..

Të njëjta informacione do të përdoren edhe për të gjitha bizneset e vogla dhe të mëdha në komunën e Gjilanit. Ndërsa të gjitha bizneset do të kenë mundësi dhe hapësirë për t'i shpallur vendet e lira/konkurset e punës.

Shërbime Publike dhe Infrastrukturë Teknike e Mencur:

- **Menaxhim i Mencur dhe i Integruar i Resurseve Ujore**
- **Sistem i Mencur i Transportit, Menaxhim i Mencur i Trafikut dhe Parkingjeve**
- **Infrastrukturë publike sociale e qasshme për të gjithë, e bazuar në Principet e Dizajnit Universal.**

Për të rritur efikasitetin e shërbimeve, cilësinë e manaxhimit, nivelin e qasshmërisë si dhe nivelin e kënaqshmërisë së përdoruesve, komuna e Gjilanit do të punojë paralelisht në menaxhimin e integruar dhe të mencur të sistemit të ujit, menaxhimin e integruar dhe të mencur të transportit publik dhe trafikut urban, bashkë me parkingjet si dhe në planifikimin dhe menaxhimin e integruar të hapësirave publike dhe të gjelbërta dizajnimi i të cilave do të bazohet në principet e Dizajnit Universal. Hapësirat publike dhe të gjelbërta, përveç që do të jenë atraktive dhe të përdorshme nga të gjitha grupet sociale, ato të jenë një lloj të qasshme për të gjitha kategoritë sociale, përfshirë edhe qytetarët me nevoja të vecanta.

Krahas këtyre objektivave strategjike, janë identifikuar çështjet më të rëndësishme të cilat kërkojnë ndërhyrje në plan afatshkurtër (Shtator 2021 – Dhjetor 2021), e të cilat janë idenfitkuar në pas analizave gjithëpërfshirëse. Për këtë qëllim janë identifikuar 5 çështjet/temat vijuese për trajtim me prioritet në kuadër të kësaj strategjie:

1. Menaxhimi i Mëcur dhe i Integruar i Infrastrukturës së Ujësjetës
2. Dixhitalizimi i Bibliotekës së qytetit dhe i Arkivës ndërkomunale
3. Dixhitalizimi i shërbimit për leje ndërtimore (e-Leja)
4. Rrjeti i Integruar për Ëi-Fi publik në zonën urbane, i qashtë për të gjithë dhe pa pagesë
5. Rrjeti i Integruar i Hapësirave të Gjëlbera dhe atyre Publike në zonën urbane

5. TRAJTIMI I TEMAVE ME PRIORITET

5.1. SISTEMI I MENAXHIMIT TË MENCUR TË UJIT

Ekziston një kërkesë në rritje për qasje të strikte në menaxhimin e burimeve natyrore të ujit, veçanërisht në kohën kur kemi presion të lartë për kërkesa të ujit në një kohë të rritjes së vazhdueshme të popullsisë dhe zgjerimit të kufijëve të vendbanimeve. Në anën tjetër, në kohën kur teknologjia po gjenë zbatim gjithnjë e më të madh edhe në domenin e qeverisjes lokale dhe menaxhimit urba, është thelbësore të aplikohen qasjet dhe metodat e **menaxhimit të mencur të rezervave dhe infrastrukturës së ujit**.

Menaxhimi i Mencur i Ujit (Smart Eater Management) përdor Teknologjinë e Informacionit dhe Komunikimit (TIK) dhe të dhënat në kohë reale me qëllim të reagimit të shpejtë si një pjesë integrale e zgjidhjes për sfidat e menaxhimit të ujit. MMU po bëhet një instrument me interes në rritje pasi qeveritë nga e gjithë bota po integrojnë parimet e menaxhimit të mencur në strategjitë e tyre zhvillimore, sin ë nivelin lokal po ashtu edhe në nivelin regional dhe kombëtar. Aplikimi i mundshëm i sistemeve të zgjuara në menaxhimin e ujit është i gjerë dhe përfshin zgjidhje për cilësinë e ujit, sasinë e ujit, ujitjen efikase, presionin dhe rrjedhën, menaxhimin e përmytjeve dhe thatësirave si dhe shumë më tepër.

Cka realisht bënë një Sistem i Mencur i Menaxhimit të Ujit ?

Kontrolli i mencur i ujit është një sistem që synon të mbledhë informacione mbi rrjedhën dhe furnizimin me ujë në zonat urbane. Objektivi kryesor i menaxhimit të mencur të ujit është të garantojë që rrjeti dhe infrastruktura e përdorur për furnizimin me ujë të mbikëqyren në mënyrë adekuate. Disa nga pikat kryesore të menaxhimit të mencur të ujit përfshijnë administrimin dhe kontrollin e presionit dhe rrjedhës së ujit, strategji efektive për të parashikuar rrjedhjet dhe matjen dixhitale të ujit. Matja e ujit bëhet përmes matësve dixhital të cilët mund të komunikojnë në dy drejtime. Këta matës të mencur përdorin komunikim të sigurtë për të dërguar automatikisht dhe pa tel të dhëna aktuale të konsumit të ujit tek ofruesit e shërbimeve dhe konsumatorët.

Pse duhet të investohet në Teknologjinë për Menaxhim të Mencur të Ujit?

Teknologjia e mencur dhe inovacioni kanë aftësinë dhe fuqinë për të kthyer rrjetet tradicionale të ujësjellësit në menaxhim të dokumentuar dhe të ndërlidhur përmes aftësisë për të njohur, perceptuar, vlerësuar dhe regjistruar informacionin. Tutje, teknologjia mund të përdoret edhe për të përcjellur informacionin e caktuar deri tek administratorët dhe mbikëqyrësit e rrjetit, ndërsa mund të ndihmojë dhe përshpejtojë edhe procesin e sanimit të prishjeve/dëmtimeve duke fuqizuar kapacitetet për reagim.

Objektivi kryesor i menaxhimit të mencur të ujit është përdorimi i eficient dhe i qëndrueshëm i ujit dhe riciklimi i burimeve të tij, sidomos në rrethanat kur nevoja dhe kërkesa për të janë gjithnjë e në rritje.

Në këtë kuptim, Menaxhimi i Mëcur i Ujit përqëndrohet në objektivat si më poshtë:

1. Reduktimi i humbjes së ujit të përdorur në bujqësi, industri, energjetikë etj..
2. Përmirësimi i cilësisë së ujit dhe parandalimi i kontaminimit nga mbetjet kimike dhe ndotja natyrore siç është acidifikimi. Kjo bëhet përmes përdorimit të sensorëve dhe teknologjisë IoT për monitorim dhe kontroll në kohë reale.
3. Rritja e efikasitetit të sistemeve të ujit siç janë pompat e ujit, rrjetet e shpërndarjes si dhe qendrat e trajtimit të ujit të përdorur. Kjo bëhet përmes matjeve në kohë të presionit të ujit, temperaturës, rrjedhjes etj..
4. Kontrolli i rrjedhjeve duke përdorur pajisje të mençura të menaxhimit të ujit të pajisura me sensorë të rrjedhjes dhe lagështisë.
5. Monitorimi i konsumit nëpërmjet sistemeve për menaxhimin e ujit, të bazuar në IoT. Ky system ndihmon në optimalizimin dhe mbajtjen nën kontroll të përdorimit të burimeve të ujit në nivele të ndryshme – ekonomi familjare, lagje, qytet, regjion.

Për më tepër; menaxhimi i mëcur i burimeve dhe infrastruktures së ujësjellësit ndihmon biznesin/industrinë, institucionet, por edhe konsumatorët të arrijnë objektivat e tyre të qëndrueshmërisë dhe efikasitetit, duke arritur komponentët si më poshtë: Transparencën, përgjigja e menjëhershme, automatizimi dhe përdorimi i optimalizuar i burimeve njerëzore, optimalizimi i pajisjeve dhe resurseve financiare etj..

5.1.1. Zgjidhja e propozuar për Sistemin e Menaxhimit të Mëcur të Ujit

Zona urbane e Gjilanit ka sipërfaqe gjithësejtë prej 1,435 Ha., në të cilën banojnë rreth 50,000 banorë, të grumbulluar në rreth 10,500 ekonomi familjare. Ato shfrytëzojnë rrjetin e ujësjellësit për tu furnizuar me ujë, i cili përdoret për pije dhe për nevoja të tjera higjienike, duke mos përjashtuar edhe përdorimin e tij për nevoja të industrisë dhe ekonomisë. Në përgjithësi zona urbane e Gjilanit furnizohen nga rrjeti primarë i cili burimin kryesor të furnizimit e ka nga pusët (gjithësejtë tetë). Përmes 7 rezervarëve bëhet grumbullimi i ujit dhe pastaj shpërndarja e tij në rrjetin e ujësjellësit nëpërmjet të sistemit të pompimit (tre sosh) dhe funksionit të gravitetit nga katër rezervar. Me qëllim të avancimit të menaxhimit në sistemit e furnizimit me ujë, rrjeti i ujësjellësit duhet të kalojë në fazën e zhvillimit ku përfshihen mekanizma dhe instrumenteve bashkohore të cilat ndihmojnë në sigurimin e të dhënave për sasinë dhe kualitetin e ujit, si dhe mirëmbajtjen e rrjetit në kohë reale. Gjithashtu ndërtimi i një baze të të dhënave me furnizim nga paisjet Smart do të ndihmonin në evidentimin e shpejtë të lokacioneve ku ka havari të caktuara dhe më këtë rast do të evitohëshin humbjet e ujit.

Për të arritur në një objektivë të tillë duhet që të ndërmmirren disa masa të cilat do të ndihmonin në përmisimin e rrjetit të furnizimit me ujë, duke filluar nga sistemet e pompimit e deri tek ujmatësit.

Kjo do të arrihet përmes avancimit të infrastrukturës së ujësjellësit:

- ✓ Paisja e kaptazheve dhe burimeve (puseve) me sensorë për matjen e prurjeve dhe shpërndarjen e ujit në rezervarët e furnizimit me ujë.

- ✓ Paisja e stacioneve të pompimit me sistem solarë të furnizimit me energji elektrike
- ✓ Paisjen e stacioneve të pompimit me sensor të cilet do të bënin matjen e sasisë shprendarëse të ujit.
- ✓ Vendosijen e 19 hidrantëve në rrjetin primare dhe paisjen e tyre me sensoë për matjen e shtypjes së ujit.
- ✓ Vendosijen e ujmatësëve të mcur në secilin shfrytëzues
- ✓ Ndërtimin e bazës së të dhënave të kombinuara (sistemi i GIS-it dhe sistemi i faturimit).

Paraqitja e grafike e Sistemit të Menaxhimit të Mcur të Sistemit të Ujësllësit në Komunën e Gjilanit është bërë në Shtojcën 1 të këtij dokumenti.

5.2. BIBLIOTEKA DIXHITALE⁴

Përparimi i madh dhe i paparë në Teknologjinë e Informacionit dhe Komunikimit (TIK) po ndryshon gradualisht mënyrën e funksionimit në të gjitha fushat e jetës. Përparimet e shpejta teknologjike kanë revolucionarizuar edhe rolin e bibliotekave, me E-Libraritë ose Libraritë Dixhitale që po zënë vendin e bibliotekës tradicionale. Në këtë kontekst, bibliotekat po ridizajnojnë shërbimet dhe produktet e informacionit për t'i shtuar vlerë shërbimeve të tyre dhe për të kënaqur nevojat në ndryshim të komunitetit dhe të përdoruesve.

Bibliotekat tradicionale ende po ofrojnë materiale të shtypura, të cilat kryesisht janë të shtrenjta dhe të mëdha. Ndërsa kërkuesit e informacionit nuk po mjaftohen vetëm me këto materiale të shtypura. Ata duan të plotësojnë nevojën e tyre për informacion me burime elektronike, e të cilat janë më dinamike. Andaj, mund të thuhet se kërkesa për informacion dixhital është duke shënuar rritje gjithnjë e më shumë.

Bibliotekat dixhitale përbëhen nga një koleksion burimesh dixhitale. Këto burime mund të ekzistojnë vetëm në format dixhital, por ka edhe burime që janë shndërruar nga një formë tjetër në atë dixhitale. Këto burime ruhen në përgjithësi në një gamë të gjerë formatesh dhe mund të arrihen nga përdoruesit përmes një rrjeti kompjuterik. Bibliotekat e tilla kanë shumë përparësi, duke u nisur nga fakti se ato mund të përditësohen çdo ditë dhe mund të aksesohen menjëherë nga përdoruesit. Për më tepër, ato nuk kanë një kufi fizik, mund të ruajnë më shumë informacion dhe ofrojnë qasje më të lehtë dhe më të shpejtë në shumë burime njëkohësisht. Bibliotekat dixhitale mund të ndryshojnë në masë të madhe në aspektin e madhësisë, mbulueshmërisë së fushave tematike dhe materialit, si dhe qëllimit të përdorimit. Ato mund të mirëmbahen nga institucionet, organizatat apo edhe vetë individët. Disa institucione, kryesisht akademike, tashmë kanë filluar të krijojnë dhe mirëmbajnë bibliotekat dixhitale.

PËRFITIMET KYCE TË BIBLIOTEKËS DIXHITALE janë përshkruar si më poshtë:

Biblioteka dixhitale e sjellë bibliotekën më afër përdoruesit: Një bibliotekë dixhitale sjell informacionin në tryezën e përdoruesit, në punë ose në shtëpi, duke e bërë më të lehtë përdorimin dhe kështu duke rritur përdorimin e tij. Biblioteka është kudo ku ka një kompjuter personal dhe një lidhje rrjeti.

Fuqia kompjuterike përdoret për kërkim dhe shfletim të materialeve: Sistemet kompjuterike tashmë janë më të mira se metodat manuale për gjetjen e informacionit. Kompjuterët janë veçanërisht të dobishëm për punën referuese që përfshinë kalime të përsëritura nga një burim informacioni në tjetrin.

Informacioni mund të shpërndalet: Bibliotekat dhe arkivat përmbajnë shumë informacione që janë unike. Vendosija e informacionit dixhital në një rrjet e bën atë të disponueshëm për të gjithë.

Informacioni është më i lehtë për tu përditësuar: Shumë informacione të rëndësishme duhet të përditësohen vazhdimisht, dhe këtë e mundëson biblioteka dixhitale lehtësisht.

Informacioni është gjithmonë i disponueshëm: Dyert e bibliotekës dixhitale nuk mbyllen kurrë; informacioni do të jetë i disponueshëm kurdo dhe kudo që përdoruesi e dëshiron atë.

⁴Aplikacioni për bibliotekën dixhitale të Gjilanit tashmë është zhvilluar, ndërsa funksionalizimi i tij i plotë është planifikuar të bëhet deri në Dhjetor 2021.

5.3. ARKIVA DIXHITALE⁵

Arkivimi dixhital është një depo e materialit dixhital që një kompani, institucion ose person dëshiron të ruajë për një periudhë më të gjatë kohore. Ajo ruan koleksione të informacionit dixhital si dokumente, video, fotografi, harta etj. në një format dixhital me synimin për të siguruar qasje afatgjatë në to. Një arkiv dixhital mund të jetë një koleksion i përpunuar me një sistem magazinimi me shumë nivele ose i vendosur në një hard disk. Materialet e vendosura dhe të ruajtura në arkivë dixhitale mund të ruhen më lehtë nga dëmtimi dhe/apo humbja, ndërsa mund të vërtetohet më lehtë dhe më saktësisht vërtetësia dhe autenticiteti i tyre. Qasja në të dhëna si dhe siguria e tyre janë po ashtu elemente të rëndësishme që mundësohen nga arkiva dixhitale.

Përfitimet nda Arkiva Dixhitale

Meqenëse arkivat mund të bëhen jashtëzakonisht të mëdha, përfitimi kryesor i arkivimit dixhital është hapësira dixhitale e ruajtjes së materialeve. Një përfitim tjetër nga dixhitalizimi i arkivave është se e bën gjetjen e informacionit më të lehtë. Po ashtu, shumë njerëz mund të kenë të njëjtin informacion në të njëjtën kohë.

Parandalimi i humbjes së të dhënave është më i lehtë me arkivat dixhitale. Edhe pse humbja e arkivave është një rrezik si për atë tradicional (letër, etj) ashtu edhe për atë dixhital, megjithatë, me sistemin dixhital, krijimi i kopjeve rezervë të cilat gjithashtu mund të ruhen në vende të ndryshme është më kosto-efektive sesa krijimi i kopjeve të letrës dhe ruajtja e tyre në një vend tjetër.

Përfitimet kyce nga implementimi i konceptit Arkivë Dixhitale janë përmbledhur si më poshtë:

Ruatja e të dhënave, e cila është e vështirë të bëhet në arkivat klasike (fizike) lehtësohet shumë në rastet kur bëhet dixhitalizimi i arkivave.

Miqësore ndaj mjedisit: Njëra ndër përfitimet madhore nga dixhitalizimi i arkivave është se eliminon nevojën e ruajtjes së materialeve fizike, rrjedhimisht eliminon nevojën e krijimit dhe zgjerimit të hapësirave fizike. Kjo ndihmon në përpjekjet për ruajtjen e mjedisit.

Konfidencialiteti i të dhënave: Dixhitalizimi i arkivave ndihmon edhe në konfidencialitetin e të dhënave. Kështu, të dhënat e ndieshme në formatin dixhital mund të ruhen shumë më lehtë sesa në verizonin e tyre fizik. Rreziku i ekspozimit të të dhënave të ndieshme mund të mos eliminohet plotësisht, por gjithsesi minimizohet.

Qasje e shpejtë në materiale: Arkivimi dixhital i të dhënave siguron qasje më të shpejtë në materialet e arkivuara. Siguron edhe kërkim më efikas për informacionin dhe/apo dokumentin e caktuar. Ai gjithashtu lidhë të dhënat e ruajtura në vende të ndryshme dhe të mirëmbajtura nga institucione të ndryshme duke i bërë koleksionet arkivore, të qasshme nga kushdo dhe kudo.

Eficientë ekonomike: Arkivat dixhitale janë shumë më ekonomike sepse mundësojnë kursime të mëdha të letrës dhe shtypit. Shpenzimet për transportimin e kopjeve fizike të materialeve nga një vend në tjetrin është një çështje tjetër të cilën e eliminon arkivimi dixhital.

Ri-kthimi i lehtë i të dhënave: Në arkivat fizik, në rastet kur materiali i caktuar humbë, gjetja dhe/apo rikthimi i tij mund të jetë shumë e vështirë, madje edhe i pamundur. Mirëpo, rikthimi i të dhënave dhe/apo materialeve të arkivuara në mënyrë dixhitale shpesh është i mundshëm dhe i lehtë.

⁵ Aplikacioni për arkivën dixhitale është duke u zhvilluar, ndërsa dixhitalizimi i arkivës ndër-komunale të Gjilanit është planifikuar të bëhet deri në Dhjetor 2021.

5.4. SISTEMI ELEKTRONIK PËR LEJE NDËRTIMORE (E-LEJA)⁶

E-Leja është një grup mjetesh dhe shërbimesh të bazuara në kompjuter që dixhitalizojnë dhe thjeshtësojnë procesin e aplikimit dhe dhënies së lejes së ndërtimit. Qëllimi i E-Lejes është të shkurtojë kohën e tërë procesit të aplikimit, shqyrtimit dhe marrjes së vendimit për leje ndërtimore. Ajo lejon aplikuesit të bëjnë aplikimin në mënyrë direkte në departamentin përkatës, lejon departamentin e lejeve ndërtimore të shqyrtojë aplikimin dhe të kërkojë dokumente dhe/apo sqarime shtesë, lejon publikimin e vendimit online si dhe arkivon të gjithë materialin dhe komunikimin e bërë gjatë procesit. Kjo ndikon drejtpërsëdrejti në përmirësimin e cilësisë shërbimit ndaj aplikuesve si dhe efikasitetin e stafit. Një sistem elektronik i lejeve zëvendëson të gjitha proceset, procedurat dhe veprimet tradicionale që kanë të bëjnë me lejen ndërtimore. Thejshëtizimi i gjithë procesit është aq i madh sa një mjet i vetëm softuerik mjafton edhe për procesin e aplikimit, gjurmimin e lejeve, inspektimin etj, ndërsa softueri i njëjtë mund të përmbajë edhe mjete të tjera që ndërliken me monitorin e gjithë procesit, disa prej të cilave janë radhitur si më poshtë:

- Konsultimet me dokumentet e planifikimit në fuqi
- Inspektimet
- Llogaritja dhe mbledhja e taksave
- Menaxhimi dhe Monitorimi i procesit të punës
- Komunikimi me aplikuesit përmes shërbimit të bazuar në ueb
- Komunikimi dhe menaxhimi i procesit brenda departamentit të njëjtë si dhe procesit ndërmjet departamenteve të ndryshme.

Aplikuesit për leje ndërtimore përmes sistemit e-Leja duhet të hapin një llogari nga e cila bëjnë aplikimin dhe e përcjellin të gjithë procesit. E-Leja iu mundëson aplikuesve që të kenë qasje edhe kur i tërë procesi të jetë përmbyllur, e kjo është e mundur falë aftësisë së aplikacionit për të arkivuar të gjithë dokumentacionin dhe procesin e aplikimit për leje ndërtimore.

Edhe pronarët e pronave dhe objekteve që do të ndërtohen, edhe arkitektët edhe inxhinierët e ndërtimit mund të hapin llogaritë e tyre në aplikacion në cilësinë e personit fizik. Ndërsa e njëjta është e mundur edhe për persona juridik, të tillë si kompani të projektimit dhe punëkryesit.

Përfitimet e përvetësimit dhe aplikimit të e-Lejës

- Informacione të standardizuara për adresat dhe parcelat e objekteve
- Grumbullimi i të dhënave për objektet dhe arkivimi i tyre
- Lehtësimi dhe rritja e komunikimit mes stafit dhe aplikuesve
- Lehtësimi i procesit të konsultimit më planet hapësinorë në fuqi
- Rritje e cilësisë dhe efikasitetit të inspektimit dhe lehtësim i procesit të raportimit
- Përdorim më eficient i kohës së stafit dhe reduktim i punës së shumëfishtë
- Menaxhim më i mirë i brendshëm dhe komunikim më i mirë dhe më i lehtë ndërmjet departamenteve të ndryshme: Targetim dhe zgjidhje më efikase e problemeve/ceshtjeve të identifikuar
- Menaxhim i përmirësuar i taksave që vijnë nga lejet ndërtimore etj.

⁶ Linku i qasjes në e-Leja për komunën e Gjilanit, e cila tashmë është funksionale: <http://eleja-gjilan.ubt-uni.net/>

5.5. RRJETI I INTEGRUAR I WI-FI PUBLIK

Në ditët e sotme, teknologjitë Wi-Fi janë adaptuar gjerësisht dhe luajnë një rol të madh në rritjen e cilësisë së jetës së njerëzve. Mëposhtë shpjegohet se si shoqëria jonë mund të përfitojë nga qasja publike në Wi-Fi, si një mënyrë për të përmirësuar mirëqenien e saj dhe për t'u bërë më efikase:

Sektori i Administrimit Publik

Wi-Fi publik është një mundësi e madhe për qeveritë që të lidhin qytete të tëra. Qytetet e mençura që përdorin Wi-Fi falas po rriten në masë të madhe dhe si rezultat, mund të fuqizojnë në mënyrë efektive komunitetet e tyre me shërbime më të mira.

Për shembull, partneri i autorizuar i Tanaza, Tacira, një kompani braziliane integrues dhe ofrues i zgjidhjeve, ofron shërbime digjitale të mençura, si menaxhimi i mençur i mbeturinave, sistem i mençur i sigurisë dhe ndriçimi i mençur në hapësirat publike gjithandej Brazilit, duke u mbështetur në një infrastrukturë "Wi-Fi cloud".

Një avantazh tjetër që sjell qasja publike në Wi-Fi për komunitetet përfaqësohet nga bibliotekat publike: të gjithë, madje edhe ata që nuk mund të përballojnë internetin në shtëpi, mund të përfitojnë nga një lidhje falas dhe ta përdorin atë për të hyrë në shërbimet publike, për të kërkuar punë ose për argëtimin e tyre personal, pra mësimin e një gjuhe të re.

Pajisja e transportit publik me qasje falas Wi-Fi është një shembull tjetër se si Wi-Fi publik ndikon pozitivisht në komunitetet: banorët dhe udhëtarët mund të gëzojnë një përvojë më të mirë udhëtimi dhe të marrin informacion në kohë reale në lidhje me transportet, në mënyrë që të planifikojnë më mirë rrugët e tyre.

Për më tepër, statistikat tregojnë se 40% e bllokimeve të trafikut në qendrat e qyteteve është si rezultat i shoferëve që kërkojnë vende parkimi. Në këtë drejtim, qyteti i Barcelonës, e zgjidhi këtë problem të mbingarkesës së trafikut duke miratuar sensorë të veçantë parkimi, të cilët punojnë me një aplikacion online dhe u tregojnë qytetarëve se ku ka zona parkimi të disponueshme.

Qasja publike në Wi-Fi mund të ketë një ndikim të madh edhe në turizëm. Kur udhëtojnë, me të vërtetë, njerëzit duan të qëndrojnë në kontakt me familjen dhe miqtë e tyre, të ndajnë fotografitë e tyre të pushimeve në rrjetet e tyre sociale dhe të kontrollojnë informacionin e udhëtimit. Si pasojë, turistët janë më të stimuluar të udhëtojnë për një destinacion nëse mund të përdorin internetin falas. Sigurimi i një qyteti me pika të Wi-Fi falas do të ishte i favorshëm si për turistët, të cilët do të gëzonin lidhje interneti pa tarifa roaming, ashtu edhe për ekonominë lokale, e cila do të përfitonte kryesisht nga nivelet e rritura të turizmit.

Sektori i arsimit

Duke siguruar Wi-Fi falas për studentët dhe stafin akademik, institucionet arsimore mund të shfrytëzojnë arsimin për të përmirësuar kurrikulën e studimeve të tyre digjitale. Shembuj të zbatimit efektiv të Wi-Fi falas në shkolla janë Neë Taipei City, Taiëan, i cili në 2015 prezantoi tableta dhe kompjuterë në 300 shkolla, dhe Shkolla e Dizajnit LSD e Lisbonës, Portugali, e cila, falë Tanaza Wi-Fi, u siguron studentëve dhe stafit një rrjet Wi-Fi të qetë dhe të besueshëm që nga viti 2015. Në këtë mënyrë, studentët dhe mësuesit mund të përdorin në mënyrë efektive pajisjet e aktivizuara me WiFi për qëllime edukative dhe, në të njëjtën kohë, institucioni mund të zhvillojë teknika novatore të mësimdhënies bazuar në mësim bashkëpunues dhe ndërveprues.

Për më tepër, falë shërbimeve WiFi falas, teknikat e arsimit të mençur mund të jenë në majë të gishtave të kujtdo dhe kudo, gjë që rrit përfshirjen digjitale: njerëzit që vijnë nga zona të pa privileguara mund të marrin kurse online falas, duke përfituar nga bollëku i shërbimeve arsimore online të disponueshme (libra elektronike, MOOC, etj).

Falë Wi-Fi, teknologjia e informacionit dhe komunikimit ka kapërcyer distancën gjeografike dhe sociale, duke homogjenizuar shoqërinë tonë.

Sektori i kujdesit shëndetësor

Teknologjia Wi-Fi e aplikuar në shërbimet e kujdesit shëndetësor përmirëson në masë të madhe performancën e spitaleve dhe klinikave. Për shembull, falë aplikacioneve, mjekët mund të kenë qasje të menjëhershme në informacionin klinik të pacientëve të tyre dhe të komunikojnë lehtësisht me ta. Për më tepër, Wi-Fi publik lehtëson kujdesin shëndetësor rural: në të vërtetë, pacientët që jetojnë në zonat rurale mund të përdorin rrjetin e tyre WiFi për të kontaktuar mjekët në distancë. Në të njëjtën kohë, WiFi lejon monitorimin e vendndodhjes në kohë reale, që do të thotë se ju lejon të gjurmoni pozicionin e stafit mjekësor brenda një ndërtese të kujdesit shëndetësor dhe të planifikoni më mirë përdorimin e burimeve: si pacientët ashtu edhe pajisjet mund të drejtohen te vendin e duhur në kohën e duhur.

Sektori komercial

Sipas një raporti nga Cisco, pikat e nxehta publike WiFi pritet të rriten nga 8.8 milion në 2016 në 15.3 milion deri në vitin 2021. Ky parashikim optimist lidhet me të ardhurat pozitive që bizneset si dyqanet me pakicë, restorantet, baret, kafenetë, sallonet, hotelet dhe qendrat tregtare, ndër tjerash, kanë përfituar nga ofrimi i lidhjes falas WiFi për klientët e tyre. Konsumatorët, nga ana tjetër, mund të shfrytëzojnë lidhjen WiFi të arritshme lirshëm gjatë blerjes. Për më tepër, lidhjet falas WiFi të disponueshme në vendet publike mund të jenë një zgjidhje për njerëzit që nuk mund të përballojnë lidhje shtëpiake me brez të gjerë-tarifat e të cilëve janë goxha të larta në disa vende.

Sa i përket mikpritjes, sipas një studimi nga Systemagic, Wi-Fi falas dhe me shpejtësi të lartë, së bashku me lidhje të mirë përsa i përket gjerësisë së brezit, janë mjete të fuqishme për hotelet për të rritur kënaqësinë e klientit. Raporti tregon se, në vitin 2016, 65% e mysafirëve të Roomzzz, një zinxhir anglez apartotelësh, kishin qasje në Wi-Fi falas brenda 7 minutave nga regjistrimi dhe një e katërta e mysafirëve zbuluan se nuk do të zgjidhnin një hotel që nuk e kishte bërë. t ofroni shërbime falas Wi-Fi. Investimi në shërbime më të mira Wi-Fi në industrinë e mikpritjes është, pra, thelbësor për tërheqjen e turistëve dhe përmirësimin e përvojës së mysafirëve. Në të njëjtën kohë, investimet në shërbimet Wi-Fi mund të përfitojnë nga ekonomia lokale për shkak të rritjes në sektorin e saj të turizmit.

5.5.1. Zgjidhja e propozuar për qytetin e Gjilanit, për Rrjetin e Integruar të Ëi-Fi Publik

Në tërë zonën urbane të qytetit të Gjilanit janë vendosur 8 pika të qasjes (Access Point) në Ëi-Fi, ndërsa janë marrë parasysh pikat kryesore të qytetit të cilat janë më të frekuentuara, të tilla si qendra e qytetit, salla e sporteve dhe statiumi i qytetit, qendrat tregtare, hapësira ku janë të koncenturara objektet e gastronomisë (në afërsi të SH.F.M.U “Selami Hallaqi”) etj.. Kështu; për qendrën e qytetit një pikë e qasjes është vendosur në afërsi të 13 katëshit (Soliteri), pika e dytë është vendosur në afërsi të rreth rrotullimit në rrugën “Marie Shllaku”, pika e tretë është vendosur në Lagjën e Spitalit, saktësisht në afërsi të sallës së sporteve “Bashkim Selishta”, pika e katërt është vendosur në afërsi të udhëkryqit të rrugëve “Rruga e Muhaxherëve” dhe “Rruga Qarkore”, pika e pestë është vendosur në afërsi të parkut të lagjes “Arbëria”, pika e gjashtë është vendosur në afërsi të qendrave tregtare ETC, INTEREX dhe Viva Fresh Store, pika e shtatë është vendosur në afërsi të

stadiumit te qytetit, ndërsa pika e tetë është vendosur në afërsi të Shkollës Fillore të Mesme të Ulët “Selami Hallaqi”.

Paraqitja e grafike e Rrjetit të Integruar të Ëi-Fi Publik në qytetin e Gjilanit është bërë në Shtojcën 2 të këtij dokumenti.

5.6. DIZAJN I INTEGRUAR DHE I QËNDRUESHËM I HAPËSIRAVE TË GJELBËRTA DHE ATYRE PUBLIKE

Hapësirat publike dhe nevoja për qasje të integruar dhe dizajn të qëndrueshëm

Në antikitetet, tregu, sheshi dhe të tjera të ngjashme, në gjuhën greke përfshiheshin nga fjala agora. Në shtet-qytetet Greke, agora ishte një zonë për qytetarët e lirë për të përcaktuar në mënyrë administrative ose komerciale nevojat e tyre publike. Përdorimi i dendur dhe i rreptë i agorës përshkruan një përvojë primitive për hapësirën publike (Ëycherley:1993). Në mënyrë të ngjashme, Carmona dhe të tjerët (2008) vlerësojnë hapësirën publike përmes historisë, veçanërisht hapësirën publike perëndimore nga Antikiteti të Rilindja dhe Baroku deri në Modernizëm.

Akkar Ercan dhe Memlük (2015) nënvizojnë dy grupe argumentesh mbi literaturën e hapësirës publike. E para përcaktohet nga studiues kritikë si Sennett, Sorkin, Mitchell dhe Banerjee të cilët vlerësojnë hapësirën publike brenda termave të publicitetit dhe përfshirjes. Ata përmendin terma në lidhje me privatizimin, komodifikimin dhe komercializimin e hapësirës publike, të cilat kryesisht janë elemente thelbësore në ristrukturimin urban. Ndërsa grupi i dytë, i cili përfaqësohet nga Akkar, Paddison dhe Sharp, De Magalhas, Németh dhe Schmidt, Carmona dhe Enderlich, si dhe Langstraat dhe van Melik përqendrohen tek pyetja "kush", dhe përcaktimi i formave publike, proceset gjithëpërfshirëse të prodhimit, menaxhimit, bashkësive lokale, të drejtave qytetare dhe rutinat e jetës së përditshme. Debatet bashkëkohore rreth hapësirës publike përqendrohen në idealin ose përfshirjen e hapësirës në qytete. Në mënyrë të ngjashme, Madanipour (1996) shprehet se hapësira publike thekson aksesin e hapur ose në hapësirë ose në larminë e aktiviteteve, më së shumti në ndërveprimin shoqëror, që ndodhë në të.

Hapësirat publike brenda secilës lagje, siç janë hapësirat e hapura, rrugët dhe vendet e grumbullimit, janë faktorët kryesorë për të krijuar komunitete të jetueshme. Gehl dhe Svarre (2013) përshkruajnë hapësirën publike "si rrugë, pasazhe, ndërtesa, sheshe, shtylla: gjithçka që mund të konsiderohet pjesë e mjedisit të ndërtuar". Ndërsa Ercan përshkruan hapësirën publike si "një hapësirë që ka të bëjë me njerëzit në tërësi, e hapur për të gjithë, e arritshme ose e ndarë nga të gjithë anëtarët e komunitetit, e siguruar nga autoritetet publike për përdorimin e njerëzve në përgjithësi". (Ercan: 2010). Ajo gjithashtu përshkruan vendin publik si "një vend që kontrollohet nga 'aktorët publikë' dhe përdoret nga një publik i përbërë nga sfera të mbivendosura të grupeve të aktorëve privatë." (Ercan: 2010) Një tjetër shpjegim rreth hapësirës publike është se të gjitha pjesët e një strukture urbane të cilat janë të arritshme fizikisht dhe vizualisht për të gjithë, konsiderohen si hapësirë publike. (Masihi et al., 2015)

Nevoja për qasje të reja e të qëndrueshme ndaj hapësirave publike është thelbësore ngase hapësirat publike nuk mungojnë mirëpo ato nuk kanë komunikim mes veti, gjë që i bënë edhe më pak të shfrytëzueshme. Për këtë duhet të bëhet lidhja ndërmjet këtyre hapësirave ekzistuese me shtigje të reja, sheshe, vendkalime për këmbësor, vendosja dhe mirëmbajtja e rampave për personat me karroca, trotuareve të qasshme për personat e verbër dhe vendosja e sinjaleve zanore.

Hapësirat publike në secilin qytet në Kosovë nuk janë të mirëfillta dhe nuk shfrytëzohen nga qytetarët për kohë të gjatë, ngase nuk janë të dizajnuara sipas principeve të dizanit të qëndrueshëm urban. Kjo bënë që ato të shfrytëzohen vetëm nga një grup i shoqërisë e nga pjesa tjetër të përdoren vetëm për të kaluar nëpër to.

Ndërsa në anën tjetër, hapësirat publike duhet të jenë të qasshme për të gjithë, dhe të shfrytëzueshme nga të gjithë. Kjo ndodhë vetëm kur krijohen kushtet e përshtatshme për të gjithë pa anashkalim, ndërsa aplikimi i principeve të dizajnit të qëndrueshëm urban do të mundësonte një gjë të tillë.

Principet e Dizajnit të Integruar dhe të Qëndrueshëm Urban mund të përmbliidhen si më poshtë:

- Ruajtja e identitetit hapësinor dhe urban;
- Përdorimi i përzier;
- Ecshmëria;
- Qasja;
- Qëndrueshmëria dhe Jetueshmëria;
- Gjithëpërfshirja.

Përfitimet e Dizajnit të Integruar dhe të Qëndrueshëm të Hapësirave Publike

Studime të shumta kanë dhënë prova të mbështetura nga hulumtime të ndryshme për të treguar përfitimet e dizajnit të qëndrueshëm urban, dhe atë si vijon:

a. Përfitimet mjedisore

Cilësi e përmirësuar e ajrit: Ecja, çiklizmi dhe transporti urban mund të ulin emetimet e transportit, të cilat përbëjnë më shumë se 20-30 përqind të ndotjes së ajrit në qytet.

Ndotja më e vogël nga karboni: Dizajni më i mirë urban mund të zvogëlojë ndotjen nga karboni në sektorin e transportit, i cili përbën gati një të katërtën e emetimeve të gazeve serë në lidhje me energjinë e planetit.

Ulja e përdorimit të makinave: Programet e furnizimit me biçikletave dhe korsitë e dedikuara për to ofrojnë alternativa në vend të automjeteve private. Për shembull, në Kinë, më shumë se çdo vend tjetër, janë aplikuar 138 programe për dhënien e biçikletave deri në fund të vitit 2014.

b. Përfitimet ekonomike

Kosto më e ulët për banorët: Familjet mund të kursejnë para, duke zëvendësuar përdorimin e energjisë në atë efikente gjatë udhëtimeve, njëkohësisht qasje më të lehtë në përdorimin e funksioneve të përziera, dhe kosto më të ulët të parkimit.

Kosto të reduktuara të dyndjeve në trafik: Dizajni i qëndrueshëm mund të sjellë lëvizshmëri të organizuar (grupore) dhe të zvogëlojë shpenzimet ekonomike të lidhura me trafikun, që arrijnë mesatarisht në 8 % të PBB-së (Prodhimi i Brendshëm Bruto).

Prona me vlerë më të lartë: Studimet nga e gjithë bota tregojnë se ecshmëria dhe mundësia e përdorimit të transportit publik rrisin vlerat e patundshmërisë.

Produktiviteti i përmirësuar: Dendësia rrit produktivitetin dhe inovacionin përmes efektit të lidhjeve; në të kundërt, mbingarkesa dhe ndotja dëmtojnë aktivitetin ekonomik dhe shëndetin e njeriut.

Të ardhura më të larta të qeverisë: Duke zgjedhur strategji të mençura të zhvillimit, qeveritë mund të ulin kostot e projekteve kapitale, punës dhe mirëmbajtjes. Globalisht, 3 trilion dollarë në investime kapitale në infrastrukturën urbane mund të kursehen në 15 vitet e ardhshme duke ndjekur strategji më kompakte në përputhje me principet e dizajnit të qëndrueshëm urban.

c. Përfitimet sociale

Përmirësimi i shëndetit publik: Zhvillimi me përdorim të përzier, orientimi në zhvillimin e transportit publik rrit aktivitetin fizik, ndërsa dështimi i këtij zhvillimi dhe rritja e përdorimit të makinave shoqërohen me rreziqe më të larta të mbipeshës dhe kancerit të zorrës së trashë. Komunitetet e dizajnuara në mënyrë të qëndrueshme gjithashtu ofrojnë rrugë më të sigurta dhe zvogëlojnë dëmet e lidhura me trafikun.

Lëvizshmëria më e madhe e njerëzve: Lëvizshmëria më e madhe kursen kohë të humbur në bllokime të trafikut dhe zgjeron zgjedhjet ekonomike dhe jetësore për banorët e qytetit.

Rritja e qasjes së barabartë: Në një kornizë me qendër makinën, banorët me të ardhura të ulëta shpesh lihen jashtë llogaritjes së planifikimit. Duke ndërtuar mobilitet më të mirë publik, trotuare dhe shtigje biçikletash, ata që nuk kanë mundësi të përdorin makina, fitojnë qasje më të madhe në qytet.

5.6.1. Zgjidhja e propozuar për Dizajnin e Integruar dhe të Qëndrueshëm të Hapësirave të Gjellbërta dhe Publike për Qytetin e Gjilanit

Për të siguruar një rrjet të integruar të hapësirave të gjellbërta dhe atyre publike brenda zonës urbane të qytetit të Gjilanit, janë propozuar 11 akse të gjellbërta. Këto akse lidhin rrugë kryesore të qytetit me hapësirat publike, hapësirat e gjellbërta si dhe me hapësirat dhe objektet kryesore të infrastrukturës publike, sociale dhe ato afariste. Në këtë mënyrë, pikat, vendet dhe hapësirat më të frekuentuara të qytetit janë lidhur mes vete për të siguruar një rrjet funksional të komunikimit mes vete. Me këtë propozim, hapësirës urbane të qytetit të Gjilanit përveç që do t'i shtohet funksionaliteti, ajo do të pasurohet edhe në aspektin estetik si dhe do t'i shtohet gjallëria. Në këtë mënyrë, hapësirat publike dhe të gjellbërta do të shndërrohen nga vende nëpër të cilat qytetarët kalojnë kalimthi në hapësira në të cilat qytetarët ndalen dhe kalojnë kohë në to. Dizajni i tyre do të bëhet duke u bazuar në principet e dizajnit universal, andaj këto hapësira do të jenë gjithëpërfshirëse. Në këtë mënyrë, përveç që do të sigurohet barazi më e madhe sociale, këtyre hapësirave do t'u shtohet diversiteti, e të dyja këto do t'i shtojnë gjallëri qytetit.

Më poshtë është bërë përshkrim i detajuar i 11 akseve të gjellbërta të propozuara me këtë strategji:

Aksi i parë i rripit të gjellbërt përfshinë rrugët “Idriz Seferi” dhe “Marie Shllaku”, në një gjatësi prej 4.5 km. Në dy anët e këtij aksi i cili përshkon qendrën e qytetit gjenden objektet e institucioneve publike si komuna, administrata, gjykatat, përfaqësitë e institucioneve të nivelit qendror; objekte të infrastrukturës publike dhe sociale si salla e sporteve, hapësira e spitaleve, stacioni i autobusëve,

parku i qytetit, teatri i qytetit, arkiva ndër komunale, stacioni i rajonal i policisë, xhamia qendrore e qytetit, biblioteka e qytetit, Qendra Kryesore e Mjekësisë Familjare, Kampi Ushtarak i FSK-së etj..

Në këtë aks gjendet edhe kampusi i Universitetit për Biznes dhe Teknologji; objekte të rëndësishme hoteliere si “Astoria”, “Hotel Kristal”; objektet e rëndësishme afariste si Shtëpinë e Mallrave, dhe rrugën për te Tregu i Gjelbërt, Qendrën Tregtare “Agmia Center”, Qendrën Tregtare “Interex” etj..

Aksi i dytë fillon nga rruga “Medlin Ollbrajt” përballë Teatrit të Qytetit dhe vazhdon me rrugën “Nëna Terezë”, deri në dalje të zonës urban të qytetit, në drejtim të Prishtinës. Gjatësia e këtij aksi është 2.5 km. Për faktin se është rruga që lidhë Gjilanin dhe Prishtinën kjo është prej rrugëve më të frekuentura të qytetit, ndërsa shumë biznese që ofrojnë shërbime të ndryshme javë vendosur në të dy anët e kësaj rruge.

Aksi i tretë kalon nëpër sheshin e ri të qytetit, saktësisht nëpër “Sheshin e Pavarësisë”. Gjatësia e këtij aksi është 1 km.

Aksi i katërt përshkon të gjithë rrugën “Mulla Idrizi”, e cila fillon nga objekti i ri i komunës dhe vazhdon në drejtim të rrugës për Preshevë. Në anën e djathtë të këtij aksi janë të vendosura objekti i ri i komunës dhe stacioni rajonal i Policisë së Kosovës, ndërsa përgjatë gjithë aksit gjenden objekte afaristo banesore.

Në anën e majtë të aksit gjenden “Hotel Kristal”, TEB Banka, objekte të shumta afaristo banesore, qendrat tregtare ETC, INTEREX, Viva Fresh Store, fabrika e tekstilit etj.. Pikërisht për faktin se janë të vendosura disa qendra tregtare, ky aks është shumë i frekuentuar gjatë gjithë vitit, si nga veturat ashtu edhe nga këmbësorët.

Aksi i pestë përshkon komplet rrugën Ilirija, në një gjatësi prej 850 metrave.

Aksi i gjashtë përshkon rrugët “Adem Jashari” dhe Hilmi Orana, fillon nga xhamia qendrore e qytetit (Xhamia e Madhe) dhe përfundon në udhëkryqin me rrugën qarkore. Në të dy anët e këtij aksi, i cili ka një gjatësi prej 1.8 km janë të vendosura objekte të rëndësishme të infrastrukturës publike sociale si xhamia qendrore e qytetit, Xhamia “ATIK” (Xhamia e Medresesë), Shkolla e Mesme Teknike “Mehmet Isai”, Gjimnazi i Shkencave Shoqërore “Zenel Hajdini”, Gjimnazi i Shkencave Natyrore “Xhavit Ahmeti”, Shkolla e Mesme Ekonomike “Marin Barleti”, kampusi i Universitetit Publik “Kadri Zeka”, objekti i kompanisë rajonale të Ujësjellësit “Hidro Morava” etj.. Në këtë aks po ashtu janë të vendosura edhe objekte të rëndësishme afariste, ndërsa aksi është shumë i frekuentuar edhe nga veturat por edhe nga këmbësorët, edhe për shkak të vendndodhjes së shkollave të mesme dhe kampusit universitar të universiteti publik.

Aksi i shtatë fillon nga rruga “7 Shtatori”, “Rruga e Varrezave të Dëshmorëve”, “Rruga Qarkore”, rruga “Pajazit Ahmeti”, rruga “15 Qershori 99” si dhe përfundon në udhëkryqin me rrugën “Kadri Halimi”. Ky aks ka një gjatësi prej 3.4 km. ndërsa kalon mbrapa hapësirës së spitaleve, përreth varrezave të dëshmorëve, afër Shkollës Filllore të Mesme të Ulët “Nazmi Hoxha”, përmes udhëkryqit që lidhë rrugët “Medlin Ollbrajt”, “Nëna Terezë” dhe rrugën “Pajazit Ahmeti”, në afërsi të Shkollës

Filllore të Mesme të Ulët “Selami Hallaqi”. Në të dy anët e këtij aksi janë vendosur edhe objekte dhe hapësira të rëndësishme afariste, ndërsa nga kjo rrugë ka qasje në sheshin e ri të qytetit, gjë që e bëjnë aksin shumë të frekuentuar edhe nga makinat por edhe nga këmbësorët.

Aksi i tetë fillon aty ku mbaron aksi i shtatë, në rrugën Kadri Halimi, në afërsi të Shkollës Filllore të Mesme të Ulët “Selami Hallaqi” dhe përfundon në udhëkryqin me “Rrugën Qarkore”. Ka një gjatësi prej 1.1 km, ndërsa me përjashtim të shkollës filllore dhe disa objekteve afariste dominohet nga objektet e banimit.

Aksi i nëntë fillon nga udhëkryqi i rrugëve “15 Qershori 99” dhe “Muharrem Ibrahim”, vazhdon përgjatë kësaj të fundit dhe ka një gjatësi prej 1 km.. Është i dominuar nga objektet afariste të sektorit të gastronomisë, ndërtimit individual dhe parkut “Dardania”.

Aksi i dhjetë fillon aty ku përfundon aksi i nëntë, vazhdon përgjatë gjithë “Rrugës Qarkore” dhe përfundon tek rreth rrotullimi në rrugën “Marie Shllaku”. Në këtë aks ka qarkullim të madh të veturave, ndërsa përgjatë aksit janë të vendosura shumë hapësira dhe objekte afariste. Në pjesën që i ofrohet rrethrotullimit në rrugën “Marie Shllaku” janë të vendosura shumë objekte banimi kolektiv. Aksi ka një gjatësi prej 4 km.

Aksi i njëmbëdhjetë fillon nga rruga “Isuf Baftijari – Hoxhë Lipovica”, në afërsi të fabrikës së radiatorëve lidhet me shtratin e lumit “Mirusha” dhe vazhdon përgjatë këtij shtrati të lumit deri tek parku i qytetit në lindje. Ka një gjatësi prej 2.3 km ndërsa është aks i rëndësishëm për faktin se lidhë që lidhë qendrën e qytetit me parkun në lindje të tij përmes një brezi të gjelbërt e i cili përshkon edhe një pjesë të shtratit të lumit “Mirusha”.

Paraqitja e grafike Dizajnit të Integruar dhe të Qëndrueshëm të Hapësirave të Gjelbërta dhe Publike për Qytetin e Gjilanit është bërë në Shtojcën 3 të këtij dokumenti.